

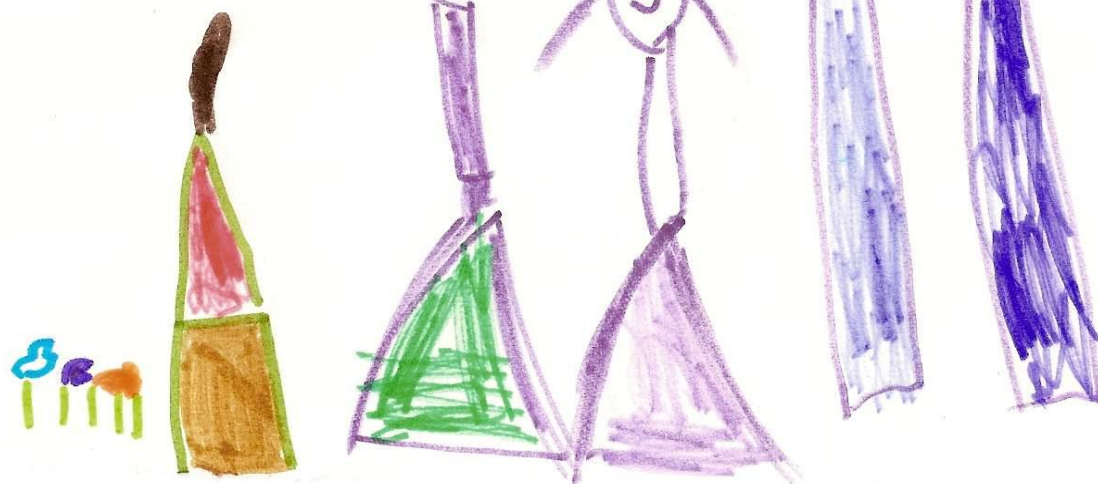
mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

KRESLÍM – FARBÍM – MAĽUJEM

Návrh na metodiku z výtvarnej výchovy Podľa ISCED 0

V Bratislave, november 2012
ISBN 978-80-8052-532-3

autorka: PaedDr. I. Holá

„Tvorivosť možno prejavíť v každej činnosti, ale nie každá činnosť poskytuje rovnaké možnosti pre tvorivosť.“

(M. Zelina a M. Zelinová)

OBSAH

Úvod.....	5
1. ZÁKLADNÉ ČRTY DETSKÉHO VÝTVARNÉHO PREJAVU	7
1.1 Teoretické východiská detského výtvarného prejavu.....	7
1.2 Vývinové štádia detského výtvarného prejavu.....	8
1.3 Členenie detskej kresby podľa H. Bakera, R. Kellogovej, J. Pogádyho, B. Kováča.....	9
1.4 Charakteristické znaky detského výtvarného prejavu	10
2. POČÍTAČ A DETSKÁ TVORIVOSŤ.....	12
3.ALTERNATÍVNE PRÍSTUPY V EDUKÁCI V MATERSKÝCH ŠKOLÁCH	12
3.1 ART-CENTRICKÝ PRÚD	13
3.2 ANIMO-CENTRICKÝ PRÚD.....	14
3.3 GNOZEO-CENTRICKÝ PRÚD.....	15
3.4 VIDEO-CENTRICKÝ PRÚD.....	15
4. KRESBA A GRAMOTNOSŤ	16
5. ROZVOJ OSOBNOSTI DIEŤAŤA VÝTVARNÝMI ČINNOSŤAMI.....	17
6.ROZVÍJANIE TVORIVOSTI VÝTVARNÝMI ČINNOSŤAMI	18
6.1 Stupeň úspešnosti vo výtvarnej činnosti	19
6.1.1 Techniky výtvarných činností	19
6.1.2 Tvorba obsahu výtvarných činností pre deti	20
6.1.2.1 Obsah výtvarných činností podľa ročných období.....	21
6.1.2.1.1 Základné výtvarné úlohy.....	25
6.1.2.1.2. Motivácia	26
6.1.2.1.3 Výtvarné vyjadrovacie prostriedky	26
6.1.2.1.4 Výtvarný materiál.....	26
7. PEDAGOGICKÉ VÝCHODISKO PROJEKTU	30
8. CIELE PROJEKTU: KRESLÍM, FARBÍM, MAĽUJEM.....	31
Záver	33
Použitá literatúra	34
Prílohy.....	35

Anotácia: základné črty detského výtvarného prejavu - teoretické východiská detského výtvarného prejavu, vývinové štádia detského výtvarného prejavu, členenie detskej kresby podľa H.Bakera, R. Kellogovej, J. Pogádyho, B. Kováča, charakteristické znaky detského výtvarného prejavu, počítač a detská tvorivosť v kresbe, alternatívne prístupy v edukácii v materských školách, kresba a gramotnosť, rozvoj osobnosti dieťaťa výtvarnými činnosťami, rozvíjanie tvorivosti výtvarnými činnosťami, stupeň úspešnosti vo výtvarnej činnosti, techniky pedagogické východisko projektu, ciele projektu.

Úvod

Každodenná pedagogická prax nás presviedča o tom, že dieťa predškolského veku, ak má príležitosť a vhodné prostredie, svojou kresbou dokáže vyjadriť myšlienky, nejaký dej i dlhší príbeh, či svoje zážitky. Najviac sa to prejavuje v čase ranného schádzania a odpoľudňajšieho odchádzania. Vo svojich kresbičkách zobrazuje okamihy deja pomocou akýchsi rozptýlených postavičiek či predmetov na ploche papiera. Vytvára si znaky a symboly predmetov, ľudí, zvierat.

Dovolím si tvrdiť, že takýto výtvarný prejav detí predškolského veku prevláda nielen u detí, s ktorými pracujem, ale u všetkých detí predškolského veku, hoci výtvarná výchova má v ISCED 0 svoje miesto a určené ciele. Toto tvrdenie si dovoľm z toho dôvodu, že mám bohaté pracovné skúsenosti. Pôsobila som na dedinskej malotriednej materskej škole, mestskej osemtriednej materskej škole, na národnostnej škole v zahraničí - v prostredí európskeho veľkomesta, v súkromnej materskej škole a v štátnej materskej škole v prostredí hlavného mesta našej republiky. Tieto moje skúsenosti ma viedli k poznaniu, že obsah výtvarného prejavu detí zodpovedá podnetom, skúsenostiam a predstavám detí. Hoci je ovplyvňovaný tradíciami predškolského vzdelávania, poznatkami detí a samozrejme kognitívnym vývinom, bez rozdielu z akého sociálneho prostredia pochádzajú.

So svetom farieb sa dieťa stretáva od narodenia, hoci si to neuvedomuje. Najskôr sú to drobné hračky, ktoré ho obklopujú, neskôr pri schopnosti vykonávať pohyb objavuje rôzne odtlačky vlastného tela (nohy, ruky, ústa, nos, prsty.....). Prstom objavuje prvé čiary. Realizuje ich po stole, po okne, do piesku a pod.

Počas dochádzky do materskej školy nadobúda jeho výtvarný prejav vážnejší a bohatší ráz. Dieťa si osvojuje zložitejšie výtvarné postupy.

Tvorivosti detí vo výtvarnom prejave detí predškolského veku je v odbornej literatúre venované málo priestoru, ale v posledných rokoch vo výchove a vzdelávaní sa kladie dôraz na jeho rozvíjanie. Preto sa v tomto projekte zameriam práve na jeho rozvíjanie.

Výtvarný prejav detí je úžasný. Často hýri neskutočnými farbami, tvarmi, líniami. Dieťa pri vstupe do tohto sveta sa učí využívať rôzne maliarske techniky. Učí sa narábať s pastelkami, kriedou, tušom, atramentom, voskovými pastelmi, akvarelóvymi či temperovými farbami.

Vytvára originálne výtvarné dielka pomocou rôznych škvŕn, farebných efektov. Jeho kresbičky sú preň zábava. Postupuje od jednoduchšej kresby k zložitejšej, akoby poznalo metodiku *Krok za krokom*. Veľmi rado obkresľuje rôzne postavičky, vyfarbuje ich fixkami. Necháva sa unášať farbami. Postupne si všima, že každá vec má svoje typické znaky a zvýrazní ich. A čo je najdôležitejšie, nebojí sa skúšať.

Tieto jednoduché postupy výtvarného prejavu detí predškolského veku si učiteľky vo svojej každodennej činnosti s deťmi ani neuvedomujú, a predsa vedia na ne bez rozmýšľania odpovedať. O výtvarnom prejave detí majú svoj názor vytvorený základnými poznatkami vývinovej psychológie. Treba si uvedomiť, že vývin detského výtvarného prejavu ovplyvňujú štyri dôležité zložky: tvorivé – podnetné prostredie, tvorivý učiteľ, tvorivé dieťa a tvorivá úloha.

1 ZÁKLADNÉ ČRTY DETSKÉHO VÝTVARNÉHO PREJAVU

1.1 Teoretické východiská detského výtvarného prejavu

Detská kresba, ako každý grafický prejav, má svoju históriu a ontogenézu v živote každého dieťaťa. Je to určitá forma tvorivej aktivity dieťaťa, ale aj výpoveď jeho poznatkov, myslenia o veciach, predmetoch, ktoré ho obklopujú. Zároveň je detský výtvarný prejav ovplyvňovaný prostredím, kde dieťa žije, výchovnými a vzdelávacími podnetmi a kultúrou spoločnosti.

Výtvarná výchova v materskej škole je charakterizovaná osobitosťami a znakmi, ktorými sa výrazne odlišuje od ostatných zložiek výchovy.

Súčasnú pedagogicko-psychologickú požiadavku, ako aj inováciu programu výchovy a vzdelávania detí v materských školách, priniesli zmeny aj v obsahu výtvarnej výchovy, ktorý je orientovaný na dieťa, na zmenu prístupu k dieťaťu v rámci humanizácie výchovno – vzdelávacieho procesu, na zvýraznenie individuality, na posilnenie zmeny v kognitívnom rozvoji osobnosti dieťaťa.

Dostatok vhodných materiálov a pomôcok pomáha učiteľkám v starostlivosti o tvorivé deti. Ak má dieťa dostatočné poznatky a má aj dostatočné podnety a vhodné tvorivé prostredie, uľahčuje jeho záujem náročnú prácu učiteľky.

Výtvarný prejav dieťaťa je vlastne prejavom jeho komunikácie a zrkadlom jeho psychického stavu. Prvé kroky k poznaniu detského výtvarného prejavu uskutočnila pedagogika zásluhou pedagogických osobností, ako napr.: J. A. Komenského, J. J. Rousea, J. H. Pestalozziho, F. Frobela, J. Locka.

Na otázku *Prečo dieťa kreslí?* existuje mnoho názorov. G. H. Luquet vidí v kreslení detskú hru, ktorá zamestnáva ruky a zrak. Dieťa kreslí, aby sa bavilo. Uvádza, že detská kresba je do 8 - 9 rokov svojím úmyslom predovšetkým realistická. Dieťa kreslí to, čo vie o osobe, predmete a až potom kreslí to, čo vidí. Po fáze čmáraníc, ktorej význam sa objavuje len v priebehu kreslenia (nazýva ho náhodný realizmus), nasleduje nevydarený realizmus, ktorý je charakteristický fázou neschopnosti syntézy. Potom nasleduje základné obdobie intelektuálneho realizmu. V kresbe už dieťa prekonalo prvotné ťažkosti, znázorňuje pojmové vlastnosti predlohy bez ohľadu na zrkovú perspektívu (Piaget 1993, s. 59).

Detský výtvarný prejav je vo svojom vývojovom rade symbolická hra a vyjadrenie obrazu predstavou. Podobne ako hra je sprevádzaný radosťou a má svoj cieľ. V ňom sa dieťa snaží napodobňovať skutočnosť.

B. Kováč vo svojej knihe *Zázračný svet detskej kresby* konštatuje, že dieťa sa vyjadruje graficky prirodzene, na svojej úrovni a v rámci svojich možností.

J. Uždil tvrdí, že začiatky kreslenia súvisia s vývinom dieťaťa so vznikom osobnosti. Sú prirodzeným prejavom dieťaťa, prejavom jeho potreby seberealizácie.

Podstatu vývojového štádia výtvarného prejavu určil Jean Piaget. Študoval vývin myslenia a zároveň sledoval hľadisko utvárania logických operácií. V odbornej literatúre J. Piaget uvádza, že vývin myslenia je postupným porovnávaním sa jedinca s prostredím a so zmenami v prostredí. Podľa jeho teórie prebieha medzi subjektom a okolitým svetom zo začiatku sústava špecifických reakcií, neskôr uvedomelých operácií a vytváranie štruktúr.

Vytváranie štruktúr je ovládané dvoma tendenciami:

1. *asimiláciou* – dieťa začleňuje predmety do obvyklého spôsobu myslenia a jednania,
2. *akomodáciou* – prispôsobovaním sa zmyslových orgánov a myslenia vonkajším podmienkam.

Pri sledovaní detského výtvarného prejavu dospejeme k zisteniu, že dieťa si vytvára určité stereotypy grafického prejavu, ktoré si prispôsobuje svojím motorickým schopnostiam, svojmu skúmaniu a nazeraniu na svet.

Podľa J. Piageta je detská kresba vývinovým radom medzi symbolickou hrou a obraznou predstavou (t.j. zvnútorňovanou napodobeninou).

1.2 Vývinové štádiá detského výtvarného prejavu

Členenie detského výtvarného prejavu na jednotlivé štádiá súvisí podľa J. Piageta so štádiami vývinu myslenia. Mohli by sme vymedziť tieto vývinové štádiá:

1. Obdobie čmáraníc (do 2 rokov veku dieťaťa).

Niektorí autori toto obdobie nazývajú aj obdobím bezobsahových čmáraníc a ohraničujú ho vekom troch rokov.

V tomto období sa dieťaťu podaria náhodné znaky po papieri, v piesku,.... Ide o prekryvanie čiar; v takejto kresbe identifikujeme kruh, štvorec, rôzne body, čiary, krížiky. Dieťa má záujem o farebné kreslenie po papieri (náhodný realizmus).

2. Obdobie spontánnej obsahovej detskej kresby (od 2 do 7 rokov veku dieťaťa).

Toto obdobie je nazývané aj detským naivným realizmom. V tomto období dochádza k spomaleniu pohybu ruky, dieťa ho kontroluje zrakom, zobrazuje už samostatne nejaký predmet, spája základné tvary: kruh, štvorec, bod, kríž. Vo veku 4 – 5 rokov kombinuje dva tvary, tzv. mandala, kreslí slnko, postavu na úrovni hlavonožca. Kresba je jednoduchá, schematická, objavuje sa v nej syntéza – symbolický realizmus.

V období 5 – 6 roku dieťa zobrazí ľudskú postavu: hlava, trup, končatiny. Hlavu zvierat kreslí z profilu. V kresbe začína používať základňu. Ide o obrázkové štádium (intelektuálny realizmus). Prejavuje sa transparentia, röntgenové kreslenie – dieťa kreslí reálne neviditeľné detaily. Pri zobrazovaní dochádza k zlyhaniu oklúzie – dieťa zobrazuje aj časti skryté za najbližším objektom (popisný symbolizmus).

3. Obdobie popisného realizmu (od 7 do 11/12 rokov).

V tomto štádiu nastáva obrat k napodobňovaniu optickej podoby.

4. Obdobie straty záujmu o výtvarný prejav (od 12 do 15 rokov).

Kresba detí v tomto vývinovom štádiu je konvenčná, oživenie nastáva okolo 15 roku veku. Ide o vlastnú reflexiu, expresiu.

Pre prácu v materskej škole a realizácii projektu je potrebné dobre poznať prvé a druhé vývinové štádium. Dieťa sa pri nástupe do materskej školy prejavuje rôznymi črtacími experimentmi, mnohé sú bezobsahové a často sú len výsledkom pohybu ramena. Až neskôr, keď dieťa objaví vo svojej kresbe nejaký tvar, začína vyčleňovať tie pohyby, ktoré zanechávajú oválny či krúživý pohyb. Postupne sa v jeho kresbe objavujú rôzne čiary (rovné, kľukaté), špirály, body. Vtedy ich začína prirovnávať k jemu známym predmetom, veciam (k jablku, stromu, lopte, slniečku, domčeku, mačičke a pod.).

1.3 Členenie detskej kresby podľa H.Bakera, R. Kellogovej, J. Pogádyho, B. Kováča

Ročné dieťa črtá po papieri, ale jeho kresba nie vždy zanecháva stopu. Dieťa používa nový prvok – koordináciu oka a ruky, čo sa považuje za začiatok detského kreslenia. Na rozvoj detského kreslenia v tomto období má vplyv rodinné prostredie.

Dvojročné dieťa, správne vedené v rodinnom prostredí, si v určitom poradí osvojuje základné znaky čmárania a základných tvarov a používa ich v ďalšom kreslení. Podľa Piagetovej koncepcie v tomto období detská kresba prechádza dvoma dôležitými štádiami:

- prechod zo štádia čmáraníc do štádia prvotného obrazu,
- vytváranie grafického typu – rozvíjanie kresliarskeho zobrazovania.

V tomto veku sa u dieťaťa utvárajú asociačné predstavy vecí, ktoré sa v kresbe objavujú a dieťa ich pomenuje, interpretuje. Kresba mu niečo pripomína (domček, slniečko, auto, ...). Ide o prvé vedomé zobrazenie.

Podľa J. Pogádyho sú detské kresby v tomto štádiu záznamom zrakových vnemov na základe hmatových, akustických a optických podnetov. Komentár dieťaťa závisí od jeho slovnej zásoby, a od stupňa rečového vývinu dieťaťa. Z tohto štádia prechádza dieťa do štádia grafického typu. Postupne sa odkláňa od stereotypu.

Trojročné dieťa vo svojej kresbe používa formy, ktoré si vyčlenilo ako základné znaky. Týchto foriem je šesť: kruh alebo ovál, štvorec alebo pravouholník, trojuholník, jednoduchý tvar, grécky a diagonálny kríž. Dieťa si tieto útvary vo svojej kresbe neuvedomuje a nesnaží sa ich opakovať. Prichádza k nim náhodou. Začína podliehať prvému a základnému zákonu ľudskej tvorivosti - *zákonu symetrie*. Spájaním a kombinovaním šiestich osvojených foriem pomaly vycíti proporčné vzťahy a prichádza k druhému základnému zákonu ľudskej tvorivosti – *zákonu proporcionálnosti*. Kresby sú komunikatívnejšie, ale ešte stále nemusia pozostávať z figúr; dieťa začína objavovať prvé ornamentálne útvary - čo je tretí zákon – *zákon rytmu*. Tento zákon vedie dieťa k obrazotvornosti a núti dieťa vkladať vedome obsah svojej kresby.

Štvorročné dieťa prejavuje záujem o obrázkové kreslenie. Začína kresbou ľudskej postavy, potom kreslí kvety, zvieratá, domy, autá. Postavy kreslí najskôr „*en face*“, potom z profilu. Človeka kreslí spredu, zvieratá zboku, dôraz kladie na trup. V kresbe používa veľa farieb, objektom je každá čiara, škvrna.

Päťročné dieťa začína kresliť dvojrozmerne – hlava, trup. Pričom hlava je priamo spojená s trupom, ale na trup nadväzujú nohy, ruky, ktoré kreslí ďaleko od seba.

Šesťročné dieťa do kresby pridáva detaily: vlasy, uši. Pričom vlasy kreslí po obvode hlavy, niekedy nakreslí nad hlavu čiapku. Oblečenie je veľmi priehľadné.

Prechod od jednoduchej kresby k zložitejšej sa nedeje naraz. Dieťa si najprv vytvorí postavu, pričom oči, ústa, nos často umiestni mimo hlavy. Týmto orgánom pripisuje dôležitosť a vyskytujú sa v jeho kresbe medzi prvými znakmi ľudskej postavy. Postupne ich umiestňuje správne a k hlave pripája nohy s chodidlami a vzniká povestný *hlavonožec*. Potom odlíši trup od nôh a vzniká nová verzia *panák*. Postupne dieťa pridáva ružicu prstov, náznaky oblečenia, pás gombíkov a zuby v ústach. Vzniká prvá individuálna forma, čo je prejav určitého rozumového konceptu. Nekreslí to, čo vidí, ale to, čo si zapamätalo. Podľa B. Kováča ide o prvý základný zákon detského vyjadrovania – *zákon koncepčného realizmu*. Pri koncepčnom realizme ide o prelogické myslenie. Dieťa kreslí to, čo o danom predmete vie, čo ono považuje za najdôležitejšie a najzaujímavejšie. Dieťa si kreslí pre seba a svoju kresbu si vie aj samo komentovať. Kreslí na základe spomienky, nekopíruje. Kresbu dopĺňa skutočnosťami v náznakoch. Pri zmyslovom realizme sa opiera o údaje, ktoré má „*v oku*“ o danom predmete.

1.4 Charakteristické znaky detského výtvarného prejavu

Každá výtvarná činnosť je spätá s osobnosťou dieťaťa, súvisí s jeho vnímaním, myslením a predstavivosťou. Odráža osobitosti jeho psychického a fyzického vývinu približne od 3 do 11 rokov. Charakteristické znaky podľa ich výskytu, častosti opakovania nám napovedajú o schopnostiach dieťaťa, jeho zručnostiach a celkovom jeho vývine. Z hľadiska pedagogickej praxe ich možno zhrnúť podľa V. Příhodu do týchto bodov:

- 1. Lineárnosť, ucelenosť, uzavretosť, úspornosť ťahu** – vedená línia je definitívna.
- 2. Kreslený (kresbový) zhluk** – dieťa v kresbe nerešpektuje polohu vecí, predmetov. Snaží sa nakresliť niekoľko prvkov z rôznych situačných dejov a z viacerých časových dejov na jednej ploche bez logickej súvislosti (nakreslí jednu figúru cez druhú, niektorá figúra je často aj hore nohami).
- 3. Vytváranie grafických tipov** – dieťa si vytvára určitý spôsob zobrazovania vecí a ľudí, schémy opakuje, vracia sa k nim. Vytváranie nového spôsobu je pre dieťa duševnou námahou, ale aj pokrok pre ďalší výtvarný prejav. Nový grafický typ vyjadrovania vzniká z vnútornej potreby dieťaťa vyjadriť vzťah k človeku, k prostrediu alebo naznačiť nové súvislosti.
- 4. Antropomorfizmus, personifikácia** – antropomorfizmus znamená prenášanie ľudských znakov na zvieratá, prípadne na veci (dvojnohé zvieratá, zvieratko s ľudskou hlavou, poľudšťovanie slnka, mesiaca...). Personifikácia v detskom výtvarnom prejave oživuje i neživé predmety.
- 5. Deformácie, disproporcie, výtvarné nadhodnotenie** – pôsobivé veci dieťa v kresbe zväčšuje, nadraduje, aby im dodalo dôležitosť, ktorá je totožná s jeho zážitkom. Výtvarné zjednodušenia majú charakter *skratky*. Ak bolo dieťa zaujaté určitým znakom predstavy, svojmu záujmu dáva výraz *nadhodnotenia - zveličenia* (veľká kľučka na dverách, veľké gombíky na kabáte, panák vyšší ako dom, hlava ľudskej figúry väčšia – koncentruje výraz, dlhšia ruka – znázorňuje ju v akcii...).
- 6. Zobrazovanie predmetov dôsledne vedľa seba a bez prekrývania** - dieťa kreslí to, čo o veciach vie a nie, čo na nich vidí. Usiluje sa o najväčšiu názornosť, vyhýba sa prekrývaniu (klobúk nesmie zakrývať vlasy, princezná má krásny účes a korunka je nad ním – akoby letela, obličaj – ovál nie je prerušený vlasmi a pod....).
- 7. Transparentnosť, priehľadnosť – röntgenové videnie** – dieťa v kresbe zobrazuje predmety a veci a ich časti, ktoré sú v skutočnosti zakryté. Takéto zobrazenie sa neopiera o skutočné videnie, ale o poznatky. Dieťa má schopnosť syntetizovať vedomosti o zobrazovanom prvku (stena je sklenená, karoséria auta či mrkva v zemi tiež).
- 8. Výtvarné rozprávanie, štvrtý rozmer detskej kresby** – dieťa sa snaží vyjadriť čas. Nezachytáva len jeden moment zložitého deja, ale zachytáva celý rad epizód v následnosti za sebou na jednej ploche. Pričom rozloženie kresby po výkrese sa môže navzájom budovať, alebo kresby sú radené v jednom páse alebo nad sebou, prípadne do kruhu. Dieťa kresbu často slovne doplní.
- 9. Zobrazenie priestoru** – je často zložitý. Plošné usporiadanie vyplýva z psychofyziologického, nevizuálneho poňatia priestoru. Dieťa veci jednej scény zobrazuje z viacerých pohľadov. Toto nevizuálne poňatie priestoru je podporované autoplastickými pocitmi. Pomerne skoro dieťa chápe okraj – „zem“, kde radí svoju kresbu, ktorá bola predtým rozptýlená po celom výkrese. Vzdialenejší okraj chápe ako „nebo“. Základná čiara znamená začiatok zobrazovania priestoru. Ak dieťa príliš dlho kreslí len pri dolnom okraji výkresu, signalizuje to brzdenie ďalšieho výtvarného vývoja dieťaťa. Ak dieťaťu nepostačuje dolný okraj na zobrazenie, často si ju predlžuje pozdĺž ostatných strán alebo pridá ďalšiu čiaru rovnobežnú so základňou (tzv. intelektuálny horizont). Niekedy aj u detí predškolského veku sa objavujú prvky perspektívneho zobrazenia (otvorené okná alebo v dolnej časti kresby sú

figúry väčšie a vzdialenejšie menšie, prípadne aj opačne bližšie kreslí menšie a vzdialenejšie - vyššie väčšie a pod.). Dieťa kreslí v priestore najväčšie to, čo mu je najbližšie. Ale nedá sa vylúčiť ani možnosť ovplyvnenia dospelým!

10. Preklápanie, sklápanie – znamená, že veci, ktoré sú nad detským horizontom alebo sú na úrovni očí, dieťa ich premieta do seba, klopi do pôdorysu – tak vidí predmet z vtáčej a žabej perspektívy. Ide o nevizuálne chápanie priestoru. Tak sa v kresbe objavuje rybník, okolo ktorého sú vejárovito rozložené stromy, alebo ihrisko a okolo vejárovito stojaci diváci, alebo plot okolo záhradky.

11. Viacpohľadovosť, zmiešaný profil - zložitejšie objekty dieťa nikdy nekreslí v zmysle pohľadu z jedného miesta, ale spája pohľady z viacerých strán (pôdorys, nárys, bokorys – domček má obe bočné strany...).

12. Zaokruhl'ovanie, grafoidizmus – dieťa kloní kresbu v smere písma a zaokrúhľuje ostré a pravé uhly – dôsledok zotrvania na kruhovej forme.

13. R – princíp zákon kolmosti – ide o návyk kresliť figúry a veci kolmo k vodorovnej línii aj na šikmých líniiach (ľudia idú z alebo do kopca kolmo k obrysovej línii, komín je kolmý ku streche a pod.).

14. Reálnosť prázdneho priestoru – objavuje sa v kresbách starších detí. Ide o úsilie vytlačiť prázdny priestor ako niečo nereálne. Preto priestor vyšrafujú, vybodkujú alebo vykreslia kľukatou čiarou.

15. Zobrazovací automatizmus - dieťa niektoré prvky, detaily zmnoží toľkokrát, že to odporuje skutočnosti (celý dom pokreslený oknami, gombíky na kabáte, alebo prsty na ruke). Ak dieťa dlhodobo zotrváva v tomto štádiu, ide o zabrzdenie ďalšieho výtvarného vyjadrovania a čiastočne o nepravý ornament.

16. Nepravý, zdobený ornament – môže byť prejavom radosti nad zvládnutím určitého druhu línie alebo drobného prvku: šaty, zem, obloha, dom. Prezdobený výtvar je obsahovo chudobný, strnulý. Dieťa zakrýva určité nedostatky v predstavivosti, v myslení. Nepravý ornament sa objavuje aj vtedy, ak dieťa nedokáže pozorovať zložitý tvar, alebo nechápe jeho funkciu a stavbu.

17. Rytmus, opakovanie, symetria – nie vždy sa prejaví v ornamente, ale skôr v členení plochy. Ide o kompozičné schopnosti dieťaťa - o umiestnenie hlavného motívu na os alebo o radenie objektov v pravidelných intervaloch do pásu. Základy kompozičného cítenia sú dieťaťu vrodené - základom sú fyziologické procesy: rytmus tepu, dychu, symetria ľudskej postavy a pod. Prítomnosť v kresbe dieťaťa nasvedčuje, že pri výtvarnej činnosti prebieha interakcia telesných a duševných zložiek.

18. Citlivosť – veci, ku ktorým má dieťa citlivý vzťah, uplatňuje tam, kde je to nelogické a neobvyklé. Napríklad slnko, mesiac a hviezdy vedľa seba.

19. Kolorit (farebnosť) – dieťa subjektívne preferuje určité farby. Častejšie používa farbu červenú, žltú, fialovú, menej šedú, čiernu, oranžovú. Vzťah k farbám sa mení a záleží od psychického stavu dieťaťa, nálady, emocionálneho zážitku.

2 POČÍTAČ A DETSKÁ TVORIVOSŤ V KRESBE

Dnes žijeme v dobe, v ktorej dominujú predovšetkým počítače. Spájajú v sebe obraz, zvuk, animácie, text. Utvárajú komplex možností nielen informácie získavať, ale ich aj využívať a prispôsobovať sa im. Je to dobrý signál, že deti chcú vedieť s nimi narábať, avšak pedagógovia a ďalší, ktorí sa detskou osobnosťou zaoberajú niekedy pochybujú, či záplava elektronických informácií neotupuje ich pozornosť, kreativitu.

Keď pred časom programátor Craig Hickman uvažoval, čo vymyslieť pre trojročného syna, aby sa mu počítač stal akousi čarovnou tabuľou, rozhodol sa vytvoriť program, ktorý podnieti detskú tvorivosť pri maľovaní a kreslení.

Vychádza sa z toho, že všetky deti sú umelci, len im treba dať do ruky škatuľku pasteliek, či sadu farebných ceruziek. Keďže umenie a hra sú neodmysliteľne spojené, C. Hickman sa pokúsil o program, ktorý by dával výhody detskej prirodzenej kreativite a umožnil by použiť personálny počítač pre kreatívne umenie. Tak sa zrodil program **KID PIX**. Tento program umožňuje kresliť a maľovať rôznymi spôsobmi a farbami. Z ponúkaných nakreslených obrázkov si dieťa môže vybrať a kolážou vytvárať prekvapujúce siluety, efekty. Kreslenie môže byť sprevádzané zvukovými efektmi. Do obrázkov dieťa môže písať písmenká, číslice, ktorých názov program hovorí. Tento program môžu používať aj deti, ktoré ešte nevedia písať a čítať. Nakreslený obrázok si dieťa môže vytlačiť na tlačiarňičke.

Ak by sa zdalo, že počítačový program je pre rozvoj kreativity menej kvalitný, menej sugestívny, v prípade aktívneho učiteľa to nie je pravda. Učiteľka a dieťa spolu využívajú prednosti techniky: rýchlosť, variabilitu, mnohorakosť podnetov.

J. A. Komenský vo *Velkej Didaktike* nám zanechal odkaz: „*Nech je pre učiteľov zlatým pravidlom, aby sa všetko predkladalo všetkým zmyslom, pokiaľ je možné, totiž veci viditeľné zraku, počuteľné sluchu, čuchateľné čuchu, ochutnávateľné chuti, hmatateľné hmatu. A keď sa niečo môže vnímať niekoľkými zmyslami, nech sa to deje niekoľkými zmyslami. Nič nie je v rozume, čo nebolo predtým v zmysloch. Prečo by sa teda počiatok vyučovania nekonal radšej vecným názorom ako slovným výkladom veci.*“

Tento jeho odkaz nachádzame aj v alternatívnych prístupoch v edukácii v materských školách na celom svete. Bližšie o tom v ďalšej časti.

3 ALTERNATÍVNE PRÍSTUPY V EDUKÁCI V MATERSKÝCH ŠKOLÁCH

Súčasná doba sa vyznačuje dynamickosťou, informačnou spoločnosťou, novými hodnotovými orientáciami človeka, rýchlym životným tempom a prenášaním multikultúrnych prostriedkov v dôsledku nových možností komunikácie, a to všetko celkovo ovplyvňuje edukáciu v materskej škole.

Vzťah človeka k svetu, k životu ovplyvňuje jeho umelecké prejavy. Nič neprikrášľuje a podstatou umeleckého prejavu u každého, či už dospelého alebo dieťaťa, je umelecký – výtvarný prejav sám o sebe. Tento výtvarný prejav vychádza z vnútra každého.

Úlohou materskej školy je preto prostredníctvom edukácie pomôcť dieťaťu rásť – rozvíjať kresbovú – výtvarnú prirodzenosť. Dieťa to samé od seba nedokáže, potrebuje pomoc erudovaného dospelého, myslím samozrejme na predškolského pedagóga, ktorý tým, že učí dieťa novým výtvarným technikám, nielen vzdeláva, ale rozvíja aj jeho zručnosti a schopnosti a teda aj podstatu osobnosti dieťaťa.

V teoreticko–praktickej rovine sú známe štyri základné výtvarné koncepcie (PRÚDY) výtvarného vzdelávania detí, pričom treba podotknúť, že prevaha jednej z nich závisí od osobnosti, tradícií, didaktických zázemí školy a teoretických znalostí pedagóga. Ide o tieto prúdy:

1. ART–CENTRICKÝ,
2. ANIMO–CENTRICKÝ,
3. GNOZEO–CENTRICKÝ,
4. VIDEO–CENTRICKÝ,

V materských školách sa najviac využíva koncepcia českej autorky Karly Cikanovej *Línia, farba a zaujímavý námet, ktorý vznikol a formoval sa v prostredí základných škôl*. Hlavným zámerom tejto koncepcie je hravým spôsobom osvojiť si základy výtvarného jazyka, mám na mysli hravý kontakt s výtvarným materiálom, výtvarnými nástrojmi a hravé nevedomé až uvedomé komponovanie. Pozornosť sa sústreďuje na psychickú aktivitu dieťaťa.

3.1 ART–CENTRICKÝ PRÚD

Jeho koncepcia sa opiera o americkú koncepciu DBAE (Discipline – Based Art Edukacion). Hlavným cieľom tejto koncepcie je vychovávať k umeniu, k estetike prostredníctvom umenia, prebudiť záujem o umenie, cez výtvarné umenie poskytnúť citový zážitok. Dieťa získava základné informácie o výtvarnej technike, výtvarných nástrojoch a námete – učí sa čítať, precvičuje si túto schopnosť umeleckého podania a zároveň hľadá – overuje si svoj vlastný názor. Tento prúd sa orientuje na spontánnu detskú kresbu (základ je v psychológii). Dieťa si realizuje svoj zážitok vo výtvarnom prejave. Dieťa samo skúma spôsoby, vytvára si postupy tvorenia dielka a zároveň dieťa poznáva aj určité vlastnosti tvorcu diela, jeho poznatky.

Tento model rozširuje tradičné prístupy vyučovania výtvarnej výchovy v materskej škole. Dôraz je na estetike, na výtvarnom myslení a výtvarnej tvorbe (art – production). Treba podotknúť, že pri výtvarnom myslení nejde o nejaké negatívne prejavy alebo o prejavy nedostatkov, ale o poznanie a objavovanie významu hodnôt. Ide o údiv. Dieťa má potom potrebu zamýšľať sa nad výtvarným dielom; prejavuje, že mu je to nie je ľahostajné. Kládie si otázky: *Čo to je?, Čo to znamená?, Čo to robí?, O čom to je?*. Tieto otázky smerujú k popisu výtvarného diela.

Dieťa tým, že prejaví údiv, dostáva príležitosť prehĺbiť si svoje poznanie. Zároveň sa učí popisovať, interpretovať a hodnotiť iba tie stránky, ktoré si ono vybralo, určilo. To završuje jeho proces poznania a vzniká nová fáza výtvarného vnímania.

Tým, že dieťa sleduje nejaké ikony, ilustrácie, jednak poznáva umenie ako také a zároveň poznáva kultúry (národnú či regionálnu).

Keď dieťa na základe vnímania výtvarného diela začína svoju vlastnú tvorbu, znamená to, že získalo inšpiráciu, rozvíja schopnosť vyjadriť svoje myšlienky a predstavy.

Základom art–centrického prúdu je u dieťaťa kognitívne a estetické uvažovanie, interpretácia. Kreativitu tu nemožno chápať len ako manipuláciu s umeleckým materiálom, ale aj ako účelovú aktivitu, ktorá zahŕňa zručnosti, techniky, materiály, uplatnenie individuálnych schopností mysle, srdca – citové cítenie, šikovnosť – zručnosť.

Deti sa nesnažia napodobniť nejaké výtvarné dielko, ale predovšetkým vyjadrujú svoj postoj, svoj dojem. Tento prístup si vyžaduje výtvarné činnosti, ktoré sa odvíjajú od dlhodobého projektu.

Vo výtvarných činnostiach sa využívajú najmä známe dielka, aktuálne témy, známe postupy (napríklad: vzácne stromy Zeme, ilustrácie výtvarných umelcov v detských knihách,

encyklopedické knihy, rôzne detské knihy, rozprávky, reklamy, skutočnosti už výtvarne spracované...). Zmyslom nie je kopírovať známe postupy, ale cez takéto dielka vydrí dieťa svoje myšlienky, nápady a tvorivosť.

Cez tento prúd sa deti orientujú na výtvarnú činnosť. Nerozvíja sa však osobnosť dieťaťa a tiež deficitom tohto prúdu je aj osobný zážitkový svet dieťaťa. Dôležitosť pri tomto prúde je rozumová – intelektová stránka na úkor zážitkovej. Ide o jasnú orientáciu dieťaťa ku špecifickému určitému typu výtvarnej činnosti – dominantné je výtvarné myslenie. Deti sú dychtivejšie, žiadostivejšie, až akademické.

V amerických školách tento prúd má silné zázemie, ale oslabená je sebareflexia dieťaťa ako subjektu. Efektom je, že dieťa mechanicky preberá a aplikuje prostriedky umeleckej tvorby. Dôraz je na vlastnú identitu a prioritu edukácie.

3.2 ANIMO-CENTRICKÝ PRÚD

Pre súčasnú výtvarnú výchovu a edukáciu v materskej škole je aj tento prúd vhodný. Základom je tvarová psychológia a tvarová estetika. Proces je založený na spoznávaní dieťaťa, ako sebatvorcu a zároveň ako vnímateľa vlastného výtvarného prejavu. To vyžaduje od dieťaťa osobnú angažovanosť priamo, bez sprostredkovateľa. V tomto prúde ide o vyššiu citovú a emocionálnu angažovanosť. Dieťa prejaví vyšší stupeň obrazotvornosti, fantázie – tak pri expresii, ako aj pri reflexii nastolovaných výtvarných tém. Dôraz sa kladie na výtvarný zážitok, na spôsob motivácie, na zadávanie rôznych typov námetov, výtvarných úloh, na dialóg pred, počas a po skončení výtvarnej činnosti. Ide o osobný prínos tvorcu a kvalitu estetického hodnotenia. Tento prúd sa nazýva aj CHILD ORIENTET (ORIENTOVANÝ, ZAMERANÝ NA DIEŤA).

V animo-centrickom prúde je cenné, že dieťa získava osobné a jedinečné skúsenosti. Vyjadruje svoj vlastný názor, mienku, postoj, posolstvo a koná. Základom je interakcia dieťaťa so svetom, jeho zážitky a ich výchovné zhodnocovanie. Každá téma je každým dieťaťom – tvorcom inak pochopená, posudzovaná a vnímaná. To podľa toho ako dieťa samo vidí a chápe otázky nevyhnutné pre jeho život po stránke biologickej, sociálnej a kultúrnej. Teda ako chápe a vníma dobro, zlo, strach, krásu, lásku, nenávisť, agresivitu, svetlo, tieň. Tiež ako chápe koncepty po stránke expresívnej, zážitkovej, konštruktívnej. Tým sa dieťa dostáva do expresívnej tvorivej situácie. Dieťa tým, že objavuje, hľadá pomocou pokusov a omylov, prebúdzá si túžbu po reflexii. Dieťa chápe námet ako zážitkovú situáciu, tým námetu porozumie a pochopí ho. Jeho tvorivá expresia (vyjadrovanie) vyústi do reflexie. Rozvíja sa tak empatia tvorcu – vcíťovanie.

Nevýhodou je, že v tomto výtvarnom prúde je dieťa silno zviazané zážitkovo so zobrazenou témou. Učiteľka jednotlivé témy opakuje, ale zadáva ich vždy novou formou. Musí premýšľať o nových variantoch. Vyžadujú sa od nej bohaté poznatky z histórie, literatúry. Musí sa vedieť v nich orientovať a podať ich deťom.

3.3 GNOZEO-CENTRICKÝ PRÚD

Je blízky art-centrickému prúdu, ale výtvarná činnosť dieťaťa nie je v tomto prúde cieľom. Je vyjadrením jedinečného objavovania, poznávania dieťaťa vo svete. Gnozeocentrický prístup je teda zameraný na vytváranie činností ako na prostriedok výrazovej komunikácie, vedie k jedinečnému poznaniu sveta. Cieľom tohto prúdu je systematické približovanie sa dieťaťa k životu. Dieťa orientuje na jeho každodenné (všedné) skúsenosti. Mapuje ich a prostredníctvom výtvarných činností tieto skúsenosti obohacuje, ozvlášťňuje. Dieťa objavuje svet tak, že vyberá objekty z bežného vnímania. Výtvarné postupy si dieťa podriaďuje tomu, akú výtvarnú výpoveď hľadá a realizuje.

Výtvarná výpoveď sa stáva nielen objavovaním sveta, ale aj seba v ňom. Dieťa pri výtvarnej činnosti výtvarne myslí a pomocou pokusov, ich porovnávaní a rozlišovaní, uvažuje. Dieťa svoje pokusy rozvíja, tým sa vo výtvarnom prejave orientuje na komunikáciu.

3.4 VIDEO- CENTRICKÝ PRÚD

Tento prúd nadväzuje na myšlienky austrálskeho teoretika výtvarnej výchovy COOMBSA, ktorý na svetovom kongrese VNSEA v Rotterdame v roku 1981 presadzoval koncepciu, podľa ktorej by výtvarná výchova mala dieťa predovšetkým učiť vizuálne myslieť a podnecovať dieťa na vlastné hľadanie systému symbolov (KONCEPTUALIZMUS).

V súčasnosti v umení a vo výtvarnej výchove dôležitú úlohu zohrávajú novodobé informačné a komunikačné technológie. Deti potrebujú mať dostatok príležitostí poznávať a zapájať sa do tvorivých aktivít v kresbe, maľbe a modelovaní. Ide o moderné informačné technológie = personálny multimediálny počítač, CD-ROM, internet, elektronická pošta.

Tento prístup sa postupne dostáva aj do učebných osnov výtvarnej výchovy. Dieťa predškolského veku by malo získať zručnosti vytvoriť si a uchovať obrázky, kresbičky na základe vizuálnej predstavivosti, alebo okamžitou zrakovou kompozíciou. Dieťa by malo dokázať pracovať so zvukom a obrazom tak, aby dokázalo vytvoriť myšlienku. Tento prúd preferuje výtvarné činnosti a ich zameranosť na budúcnosť. Výtvarné činnosti týmto smerom nemajú nahradiť výtvarné činnosti v dnešnej podobe, ale dávajú dieťaťu možnosť obrovskej vypovedacej schopnosti, ktorú nemôže ináč realizovať. Pedagóg takto môže dieťa skúšať z nadobudnutých vedomostí, pričom dieťa okamžite reaguje na dané podnety, pretože je preň zaujímavejšie vizuálne vnímanie.

Budúcnosť počíta s vyššou pracovnou schopnosťou, preto edukácia detí prostredníctvom počítačových programov sa v predškolských zariadeniach stáva už dnes aktuálnou.

4 KRESBA A GRAMOTNOSŤ

Mnohí odborníci predškolskej pedagogiky (Ferreiro, Teberosky, Anderson, Kikušová) spájajú vývin kresby s vývinom gramotnosti, pričom možno identifikovať štyri hlavné štádia vývinu.

V prvom štádiu si dieťa pomocou kreslenia plánuje a organizuje písaný text, experimentuje s obrázkom, s veľkosťou a tvarom. Zvyčajne nemá vytvorený priamy súvis s kreslením a hovorením či písaním a čítaním. Tieto procesy sú náhodilé a spontánne. Na nižšej úrovni sa kresba objavuje ako čmáranica bez komunikačného odkazu. Dieťa niečo zobrazí, ale nevie to dešifrovať. Domnieva sa, že napodobňuje proces písania ako motorickú činnosť. Postupne dieťa svojej kresbe prisudzuje istý význam, ale nemá ho ešte ustálený a podľa situácie ho mení. Túto etapu Anderson (in Coolier, 1992) nazvala čarbanie s komunikačným odkazom. Naberaním skúseností s písomnou formou jazyka si dieťa uvedomuje tvary písma a začne ich napodobňovať. Dostáva sa do obdobia tzv. lineárneho čarbania, ktoré v kresbovom prejave dieťaťa nachádzame. Dieťa ho už vie identifikovať, často nám svoje čarbanice prečíta. Doporučuje sa pod text dieťaťa zapísať, čo dieťa prečítalo. Na základe prezerania kníh, dieťa začína diferencovať text a ilustrácie s ním spojené.

V druhom štádiu dieťa sa na nakreslený obrázok podpíše. Pričom napodobňuje veľké tlačeneé písmená (vie ich zrakom diferencovať a sú jednoduchšie pre motorickú zručnosť a vizuomotorickú koordináciu). Toto obdobie Anderson (in Coolier, 1992) nazýva vynaliezanie tlače svojho mena. Na tejto úrovni dieťa rozlišuje smerovú orientáciu, vyprávania o nakreslenom obrázku je ucelené, dieťa rozpráva a ukazuje. Nachádzame tu súvis medzi nakresleným, hovoreným a ukazovaným. Prebieha pamäťový proces, ukazuje si, opakuje zapamätané a pomáha si vlastnou ilustráciou.

V treťom štádiu sa detská schopnosť vnímať a uvedomovať si z čoho sa skladajú slová stále zdokonaľuje. Rozumie tomu, že text je nositeľom nejakej informácie, preto svoje meno napíše najmenej z troch písmen, pričom poradie prvých troch písmen je vždy správne. Svoju kresbu podrobne popíše podľa vlastnej fantázie. Slovo vníma ako celok istého významu.

V štvrtom štádiu dieťa sa podpisuje podľa ustáleného poradia a spôsobu písania. Na kresbe okrem svojho mena dieťa často napíše aj mená svojich blízkych. Svoju schopnosť využíva aj písaním iných slov na kresbičku, či celých vetných spojení. Často sa stáva, že vyžaduje od dospelého presne napísať potrebné slovo, ktoré zatiaľ nevie napísať a prepíše ho na kresbičku. Dieťa rozlišuje význam slova, textu a obrázku.

5 ROZVOJ OSOBNOSTI DIEŤAŤA VÝTVARNÝMI ČINNOSŤAMI

Základným princípom rozvoja osobnosti dieťaťa sú kognitívne funkcie a procesy na základe ich komplexného rozvíjania. Základom je Piagetova teória, v ktorej ide o postupné osvojovanie si pojmov, termínov na základe zoradenia od najjednoduchších k zložitejším, komplexnejším.

S kognitivizáciou dieťa začína na prvom *senzomotorickom* stupni. Po jeho zvládnutí prechádza na vyšší stupeň *predoperačného rozvoja, konkrétnych operácií a formálnych operácií*.

Najznámejším autorom kognitívnej taxonómie je Benjamin S. Bloom, ktorú nazval *Mastery learning = majstrovské učenie*. Má túto podobu:

1. Vedomosť – osvojenie si informácií, spomenutie si na ňu, na technológiu, špecifické skúsenosti, postupnosti.
2. Pochopenie – prenesenie významov, interpretácia, prerozprávanie.
3. Aplikácia – použitie vedomostí v konkrétnych situáciách, v nových situáciách = transfer.
4. Analýza – identifikácia prvkov, elementov, rozpoznanie vzťahov, organizačných princípov.
5. Syntéza – odvodenie – vytvorenie si vzorov pre plánovanie svojej činnosti, vytvorenie niečoho jedinečného, originálneho.
6. Hodnotenie – posudzovanie podľa vonkajších kritérií a vnútorných kritérií, prípadne podľa svojich vlastných, porovnávaním a podobne.

Podľa Blooma vývin osobnosti sa deje v troch veľkých oblastiach:

1. v kognitívnej oblasti,
2. v afektívnej oblasti,
3. v psychomotorickej oblasti.

Prvú oblasť bližšie rozpracoval Piaget, druhú oblasť popísal rozpracoval Krathwohl. Ide o rozvoj emocionálnych, osobnostno-hodnotových a motivačných faktorov, ktoré úzko súvisia s kognitívnym vývojom. Nadväzujú na seba v piatich úrovniach a vrcholom je sebaaktualizácia. Jednotlivé úrovne spomeniem len stručne, nakoľko som ich podrobne rozpracovala a pracujem s nimi pri plánovaní. Sú prílohou tohto projektu.

Krathwohlova taxonómia má túto podobu:

1. Prijímanie – počiatková reakcia dieťaťa na podnety, ochota prijímať, záujem.
2. Odpovedanie (respondig) – odozva na podnety, spokojnosť, nespokojnosť s podnetmi, afektívne reakcie.
3. Hodnotenie – analógia s kognitívnym hodnotením, ale tu ide o citové hodnotenie, estetické, o porovnávanie.
4. Konceptualizácia – dieťa si tvorí systém, pojmy, vzťahy medzi nimi, integruje skúsenosti, informácie do určitého celku, konceptu.
5. Internalizácia, sebaaktualizácia – dieťa sa v činnosti prejavuje ako spontánne, tvorivé, hravé, pravdivé, úprimné, citovo vyrovnané, silno motivované. S inými deťmi kooperuje, je pre ne podnetné – transcendentné. Presadzuje svoj vlastný tvorivý štýl.

V psychomotorickej oblasti ide o rozvoj základných pohybov – manipulačných, lokomočných. O rozvoj percepčných pohybov, ktoré sú spojené s činnosťou zmyslov a koordináciou s nimi. Potom ide o rozvoj telesných schopností (vytrvalosť, precíznosť, koordinovanosť, obratnosť). O rozvoj kvalifikovanejších pohybov - od dieťaťa začiatníka, po skúsené dieťa pripravené na vstup do základnej školy. Ďalej ide rozvíjanie nondiskurzívnej komunikácie = výrazový a interpretatívny prejav.

Všetci traja autori jednotlivých taxonómii zdôrazňujú, že medzi nimi existuje paralela, a jedna bez druhej sa nedá dosiahnuť, tak ako sa nedá dosiahnuť rozvoj osobnosti dieťaťa bez pôsobenia vo všetkých troch oblastiach.

6 ROZVÍJANIE TVORIVOSTI VÝTVARNÝMI ČINNOSŤAMI

Tvorivosť (kreativita) je známy pojem, ale ťažko je ho definovať. Veľa výrokov o tvorivosti vylovili učiteľky materských škôl, keď chceli presne vymedziť, ako deti učia tvorivosti.

M.Zelina a M.Zelinová v knihe *Rozvoj tvorivosti detí a mládeže* (1990), definujú tvorivosť ako niečo nové, užitočné pre subjekt, pre referenčnú skupinu, ako interakciu subjektu s objektom.

Tvorivý môže byť každý. Tvorivosť možno prejavovať v každej činnosti, ale nie každá činnosť poskytuje možnosti pre tvorivosť. Tvorivosť sa dá rozvíjať, je najvyššou kognitívnu funkciou a zahŕňa v sebe hierarchicky usporiadané všetky nižšie funkcie – percepciu, pamäť, konvergentné myslenie, analýzu, syntézu, induktívne myslenie, abstrahovanie, analogické myslenie, atď.

Netvorivý človek neexistuje, ale existujú rôzne stupne tvorivosti. Z vývinového hľadiska podľa J.Taylora činnosť tvorivej osobnosti má päť vývinových úrovní. Sú to:

1. Expresívna kreativita – vyznačuje sa spontánnosťou a voľnosťou. Typická je pre deti predškolského veku a prejavuje sa v kresbách.
2. Produktívna kreativita – vytvára sa na základe predchádzajúcej úrovne, pričom spontánnosť a voľnosť ustupuje.
3. Objavovacia úroveň kreativity – podstatou je objav, niečo nové.
4. Inovačná úroveň – jedinec postrehne základné princípy a následné vzťahy problému.
5. Emergenčná úroveň – najvyšší stupeň, dosiahne ju len málo jedincov.

Priekopníčka skúmania detskej tvorivosti detí predškolského veku E. K. Weathersová (Kováč, 1984) vychádzala z koncepcie Rogersa. Za prejav tvorivosti dieťaťa považovala psychologickú slobodu, slobodu vyjadrovať svoje ja v spojitosti s prostredím a s manipulovaním s ním. Ďalší autori uvádzajú aj zvedavosť, originalitu.

J. Hlavsa (1985, str. 40) pokladá predškolské obdobie za najpriaznivejšie pre rozvoj tvorivosti. Tvorivé dieťa podľa neho kooperuje, konfrontuje svoju činnosť s inými a osvojuje si v kolektíve určitú rolu.

Tvorivosť vo výtvarných činnostiach detí sa prejavuje:

- novým, svojským prístupom k výtvarnému zobrazeniu,
- nápaditosťou sebayjadrenia vo výtvarnom prejave,
- originalitou techniky, novou kompozíciou farieb, novým spracovaním detailov, použitím nového materiálu a podobne.

Výtvarné činnosti vedené učiteľkou s profesionálnymi kompetenciami z výtvarnej výchovy v materskej škole umožňujú kontrolu, či niektorá oblasť výtvarnej výchovy nebola pozabudnutá. Dáva deťom a ich rodičom dostatočné signály o tom, že takéto pôsobenie na dieťa je plnohodnotné a nezastupiteľné. Zároveň uľahčuje učiteľke sledovať posun dieťaťa vo vývine. Práve tieto zvláštnosti si vyžadujú dlhodobý plán opretý o ciele, zmysel jednotlivých úloh a postupnosť krokov. V materskej škole sa pracuje podľa Programu výchovy a vzdelávania...(1999), ale je to len rámcový dokument, kde sa neuvádza čo a kedy s deťmi vo výtvarnej výchove robiť a ako majú tieto činnosti na seba naväzovať. Kvalita takéhoto

plánu sa nemôže odrážať v jeho podrobnom rozpracovaní, ale v stanovení akéhosi rámca výtvarných činností, v ktorom je dostatočný priestor pre tvorivosť učiteľky a detí, ktoré vedie. Tvorivé výtvarné činnosti, preto sú chápané ako výtvarná tvorba, výtvarné vnímanie, vnútorná predstavivosť a fantazijné činnosti a komunikácia výtvarným prejavom a verbálnym prejavom a žiadna z týchto spomenutých činností nemôže byť v materskej škole vynechaná.

6.1 Stupeň úspešnosti vo výtvarnej činnosti

Svetová pedagogika zaznamenala progresívny vývin nielen v alternatívnych prúdoch výtvarnej výchovy, ale aj v rozvíjaní osobnosti dieťaťa tvorivosťou. Tieto prístupy sú závislé od troch rovín:

1. od techniky výtvarných činností v rámci všeobecného vzdelávania detí predškolského veku,
2. od roviny tvorby obsahu výtvarných činností pre deti – tematické celky,
3. od roviny realizácie vo výchovno – vzdelávacom procese.

Stupeň úspešnosti kladie dôraz na tvorivosť a samostatnosť myslenia dieťaťa a od použitia metód, techník a námetov rozdelených do tematických celkov. Metodické postupy vychádzajú z technického prevedenia úlohy. Úspešnosť vždy súvisí so schopnosťou dieťaťa zaobchádzať s výtvarným materiálom a so zvládnutím výtvarnej techniky, s jeho vlastnou skúsenosťou s danou technikou a s porozumením danej úlohy. Vo výtvarných činnostiach sa metódy, techniky a témy nikdy dôsledne nevyčleňujú, pretože sa vzájomne prekrývajú.

6.1.1 Techniky výtvarných činností

Kreslenie:

Použiť možno rôzny grafický materiál: ceruzky H, B6, B2, Marker, rudky, uhlík, prírodný uhol, color pastel (voskovka), kriedy, fixy....

Ceruzkou kreslia hlavne staršie deti, aby zvýraznili detaily. Color pastelom (voskovkami) sa učia kresliť mladšie deti. Deťom sa kreslí lepšie na menší formát.

Maľovanie:

Použiť možno rôzne farby: tempery (v plechovkách, v malých téglikoch, v tubách, vo veľkých fľašiach), akvarelové farby, farebné tuše, farebné atramenty, klovatinu, škrob a pod. Deťom sa maľuje lepšie na väčší formát (A2, A3).

Modelovanie:

Použiť možno rôzny modelársky materiál: plastelínu, papierovú vatú, modurit, hmotu z cesta (vizovické, medovníkové, slané a iné druhy...), piesok, modelársku hlinu, teplý vosk, mokrý papier, papierovú hmotu, sadru, terakotu a pod.

Odtlačanie – Odkrývanie:

Rôzne postupy odtlačania – hrubých pásikov papiera, zemiakových odtlačkov, strán gummy, drobných predmetov, špongie. Pri odtlačaní možno využiť temperové farby, akrylové farby, pečiatkový atrament.

6.1.2 Tvorba obsahu výtvarných činností pre deti

Aby nevznikol pocit preťaženia u učiteľa a detí a dojem, že sa vyžaduje realizovať niečo nové, čo nesúvisí s ISCED 0 je potrebné povedať, že projektové formy vzdelávania detí a činnosti z nich vyplývajúce sú prostriedkom realizácie a zároveň sú dlhodobým plánom činností, ktoré umožňujú rozvíjať osobnosť dieťaťa v celostne – vo všetkých troch oblastiach. Slúžia ako mesačné plány v materskej škole, pretože zaradené sú tu všetky aktivity školy a zamestnania z oblasti výtvarnej výchovy a didaktické aktivity z príležitostných aktivít, ktoré v materskej škole prebiehajú a deti sa ich zúčastňujú. Formujú sa zručnosti detí hravým spôsobom, ktoré deti využívajú v bežnom živote v materskej škole a vytvárajú si vlastný štýl pobytu, s dôrazom na vzťahy so svojimi rovesníkmi, kamarátmi, učiteľkami. Vlastnými výtvarnými dielkami sa pričinia o úpravu prostredia. Svoje výtvarné aktivity orientujú aj na verejnosť.

Projektová metóda do pedagogickej teórie a praxe prináša zmeny, pestrosť. Pri spracovaní projektu som bola inšpirovaná svetovými pedagogickými prúdmi z histórie, napríklad:

M. Montessori takouto metódou venovala pozornosť rozvíjaniu zmyslov a pohybu.

Waldorfova nekladie dôraz na výkon dieťaťa a nevyžaduje od neho presné úkony.

Pedagogika Jenského plánu chápe vzdelávanie a výchovu detí takouto formou ako poznávanie a získavanie skúseností pre život z oblasti sociálnej a etickej.

Freinetovská pedagogika chápe začleňovanie okolitého sveta do vzdelávania detí ako ťažisko všetkých činností v škole. Zároveň tieto činnosti nútia deti slobodne vyjadrovať svoje myšlienky, city. Učia dieťa slobodne sa rozhodovať a spolupracovať ho nielen so svojimi vrstovníkmi, ale aj s učiteľom.

J. Dewey, W. H. Kilpatrick projekt chápal ako vyučovaciu metódu.

Znalosť týchto tendencií umožňuje pripraviť deti na tieto modely vyučovania vo svojom ďalšom vzdelávaní. ISCED 0 hovorí o výchove a vzdelávaní detí podľa Vygotského, teda podľa modelu konštruktivizmu, čo znamená že:

- dieťa niečo vie a prichádza do materskej školy, aby premýšľalo nad svojimi poznatkami, organizovalo si ich prehľbovalo, obohacovalo a rozvíjalo v skupinovej činnosti;
- učiteľka zisťuje, aby každé dieťa dosiahlo čo najvyššiu úroveň v oblasti kognitívnej, sociálnej, emocionálnej, za svojej účasti a prispením všetkých detí v skupine.
- inteligencia dieťaťa je len určitá oblasť, ktorá sa modifikuje, obohacuje a rekonštruuje.

6.1.2.1 Obsah výtvarných činností podľa ročných období:

Jednotlivé výtvarné činnosti vychádzajú z úloh ISCED 0. Základné témy možno zadeliť do týchto tematických okruhov:

- I. JA SOM (život v rodine, v MŠ, moji kamaráti, môj priateľ psík, cestovanie, vychádzky, nakupovanie, pracovné a rekreačné činnosti, detské hry, športové udalosti, hudobné, divadelné a folklórne udalosti).
- II. ĽUDIA: PROCESY – STAVY, VLASTNOSTI (prípravy, očakávanie, radosť z niečoho, nadšenie po niečom, prekvapenie, dobrá a zlá nálada, povolania, pomocníci ľudí – stroje, zvieratá a pod.).
- III. PRÍRODA – ŽIVÁ A NEŽIVÁ (prírodné zaujímavosti, voľná príroda, parky, les, záhrada, pole, ročné obdobia a príroda, kvety, stromy a ich premeny).
- IV. KULTÚRA: VECI – UMELECKÉ A NEUMELECKÉ (hračky, knihy, časopisy, technické a dopravné prostriedky v minulosti, súčasnosti a budúcnosti, fantazijné postavy – ľudské i zvieracie, ilustrovanie rôznych literárnych textov, divadelných predstavení, zvyky a tradície Slovákov a pod.).

MAPA TEMATICKÝCH CELKOV PODĽA ROČNÝCH OBDOBÍ

JESEŇ – výtvarné činnosti

Veselá jeseň, farebná jeseň, žiarivá jeseň, veselé jesenné postavičky (strašiaci, lietajúce draky – šarkany), poznané a nepoznané (námety zo školských akcií).

Téma jednotlivých mesiacov podľa učebných osnov a rozpracovanie témy na tematické časti podľa týždňov.

September: Škola volá, Klopi, klopi brána

- *Odlietajú lastovičky – my ideme do školičky*
- *Zoznámme sa! Predstavte sa*
- *Moji kamaráti*
- *Veci okolo nás –hračky, predmety*
- *Septembrové zmeny v prírode*

Školská akcia: bábkové divadlo v MŠ

Školské akcie možno využiť ako didaktické aktivity s obsahom výtvarnej činnosti.

Október: Plody Zeme, Maľovala pani Jeseň

- *Ovocie a zelenina*
- *Plody lesa*
- *Jesenné počasie*
- *Sťahujeme sa (sťahovavé vtáky a príprava zvierat na zimu)*
- *Tajomstvá lesa a záhrady*

- *Zvieratá, vtáky a jeseň*
- *Jeseň a starí rodičia...*

Školská akcia: Púšťanie šarkanov - Šarkaniáda, výlet do Sadu J. Kráľa, bábkové divadlo v MŠ, besiedka so starými rodičmi, Galéria jesenných listov – tvorba z kartónových papierov

November: Letí, letí, všetko letí...Kto chce zdravý byť...

- *Opadavé stromy*
- *Dopravné prostriedky – pomocníci na poli, v lese...*
- *Tvary listov a jesenných kvetov*
- *Jeseň a ľudské telo*
- *Strašidielko tekvička – rozsvieti sa chodbička*
- *U doktora Jajbolí*

Školská akcia: drobné zvieratá, bábkové divadlo v MŠ, školská výstavka Obrázky z prírody – kompozície z prírodnín, sprievod v okolí školy Martin na bielom koni, Svetielko strašidielko – a stridžie dni (od Kataríny 25.11.) svetielka, lampášiky, lampióny, rôzne stridžie postavičky – príprava detí – tvorba rôznych svetielok, strašidelných postáv...

ZIMA – výtvarné činnosti

Zimné kráľovstvo, vianočné dekorácie, vianočné hviezdy - hviezdičky, vianočné pozdravy, zimné športy, postavičky adventu, veselé postavičky v ľudových zvykoch – fašiangy, karneval.

December: Vianoce, Vianoce prichádzajú...

- *Vianočné zvyky*
- *Vianoce u nás doma*
- *Vianoce v lese*
- *Nové ročné obdobie – ZIMA*

Školská akcie: _ divadelné predstavenie „Vitajte v Advente“, posedenie s Mikulášom. Detské Vianoce, besiedka s rodičmi pri jedličke, vystúpenie folklórneho súboru – koledy a ľudové zvyky..školská výstavka: vianočný kapor, vianočná jedlička...

Január: Meluzína, zima, mráz zavítali medzi nás....Zimné radovánky

- *Zážitky, dojmy z Vianoc*
- *Zimné športy*
- *Príroda v zime*
- *Zima, mráz a naše zdravie*
- *Pokusy a omyly*
- *Čarovné okienka*
- *Stratené rukavičky a šáliky*
- *Svet vtákov v zime*

Školské akcie: bábkové divadlo, celoškolská výstavka – Zimné kráľovstvo, školská akcia: Postavím si snehuliaka,

Február: Fašiangy veselé, zábavu nesú v kabele, Čarodejka Zima...

- *Ludové zvyky a tradície*
- *Mesto – dedina v zime*
- *Karneval*
- *Mapy – cesty- pohoria a rieky*
- *Zimné počasie*
- *Fašiangové maškary*
- *Gajdičky a husličky zahrajte pesničky*
- *Štyri kroky dopredu...*

Školská akcia: karneval, bábkové divadlo, výstavy: Moje mesto, Veselé figúrky a masky, fašiangový sprievod a príprava naň – tvorba klobúkov, masiek.

JAR – výtvarné činnosti

Veselé figúrky prebúdajúcej sa prírody, schované postavičky v tráve, jarné maľovanie (veľkonočné vajíčko, typické veľkonočné postavičky), veľkonočné pozdravy, Deň Zeme (22. 4.), kvety a kytice (jarné kvety, kvety pre mamu, starú mamu, pani učiteľku), fúkaj – fúkaj vetriček (príroda na jar), Deň vtákov (1.4.), jar je tu, zrod života.

Marec: Prvý jarný deň sa blíži, Kniha náš kamarát

- *Nové ročné obdobie*
- *Jar a zvieratka*
- *Prvé jarné kvety*
- *Veľkonočné zvyky*
- *Z rozprávky do rozprávky*
- *Oblečenie kedysi a dnes*
- *Kde bolo a nebolo*

Školská akcia: čítanie rozprávok rozhlasovým hercom, rodinnými príslušníkmi bábkové divadlo, práca s bábkou

Apríl: Zmeny okolo nás, Jar je tu

- *Ochrana prírody*
- *Na návšteve u vtákov*
- *Záhrada na Jar*
- *Prší, prší... jarné počasie a my*
- *Zrod života*
- *Jarné kvety*
- *Sviatok Zeme*

Školská akcia: športový deň, bábkové divadlo výstavka: Zrod života, Maľované vajíčko

LETO výtvarné činnosti

Veselý svet, svet očami detí, z rozprávky do rozprávky, veselé zvieratká – mláďatká, cesta okolo sveta – hrady, zámky, rieky, moje mesto, moje Slovensko, moja rodina - Deň matiek, Deň detí, Deň otcov, prázdniny očami detí.

Máj: Máj, máj, zelený, Zelený a voňavý

- *Kvitne – vonia príroda*
- *Moja mama sviatok má moja rodina)*
- *Do rozprávky o zvieratkách*
- *Putovanie v čase a v priestore*

Školská akcia: poníky, maľovanie v školskej záhrade – Moja materská škola na jar, bábkové divadlo, Deň matiek, Zdobíme si školu – pozveme si mamu, Dopravné prostriedky kedysi a dnes, Hrady, zámky a staré domy – zhotovovanie makiet,

Jún: Cesta okolo sveta, Otvára sa letná brána

- *Bavíme sa (Deň detí, Deň otcov, Rozlúčka s budúcnými prvákmi)*
- *Zem a jej obyvatelia*
- *Zvieratá planéty Zem*
- *Hurá leto*
- *Deti spolu – deti deťom*

Školská akcia: Deň detí, športový deň, letný karneval, výlet, kreslenie na chodník, bábkové divadlo, farebný cirkus v triede, tvorba makiet zvierat z pletiva, kaširovaním...

Spojitosť výtvarných činností s úlohami v tematických okruhoch a špecifických cieľoch:

1. Oboznámiť deti s rôznymi druhmi rastlín (stromy, kríky, kvety).
2. Poznať účinky rastlín (terapeutické, liečivé, škodlivé, okrasné...). Návšteva botanickej záhrady, parku, lesa...
3. Oboznámiť s rôznymi druhmi živočíchov, zvierat (domáce, lesné, poľné, hospodárske, exotické, cudzokrajné...). Poukázať na ich užitočnosť a nebezpečie pre človeka. Exkurzia do ZOO.
4. Rozlíšiť živú a neživú prírodu. Poznať bohatstvo Zeme, jeho význam, ochrana pre ľudstvo. Navštíviť Národné múzeum.
5. Viesť rozhovory na tému: Človek a prírodné prostredie. Ohrozené druhy rastlín a zvierat. Vzduch – voda – pôda - súlad človeka s nimi.
6. Ako možno prírode pomáhať. Beseda s ochranárom, lesníkom, záhradníkom, enviromentalistom...
7. Zhotoviť rôzne kútiky živej prírody a výstavky s danou témou.
8. Poznať svoje telo a rozhovory o rôznych častiach tela. Čo to je, keď sa povie: zmysly, ústroje, potravinový reťazec.

6.1.2.1.1 Základné výtvarné úlohy

- Naznačiť dej z rozprávky.
- Naznačiť podobu ľudí, človeka, detí, zvieratiek, vecí a pod.
- Vytvoriť ilustráciu k rozprávke, k riekanke, k pesničke.
- Nakresliť, ako by si obliekal sedem trpaslíkov a Snehulienku
- Nakresliť Popoluškine šaty, keď išla na bál do paláca.
- Navrhnuť šaty, šál, kabát, čiapku pre snehuliaka a jeho kamarátov.
- Dokresliť zvieratku hlavu pri behu, pri chôdzi.
- Dokresliť ako by sme vyzerali, keby sme boli smutní, veselí, keď niečo robíme....
- Odlíšiť kresbou, maľbou lesný strom od ovocného stromu.
- Pokúsiť sa nakresliť rozprávkový strom, akoby mal naše ruky.
- Vziať do štetca rozličné farby a pokúsiť sa nakresliť strom, kvet, les, lúku a pod.
- Nakresliť sochu z parku.
- Nakresliť, aké rozprávkové postavičky boli spomenuté.
- Znázorniť zlé a dobré postavičky v rozprávke.
- Vymyslieť kresbou domček a zariadiť ho nábytkom a okolo vysadiť kvety.
- Nakresliť, kde chodíš s rodičmi.
- Znázorniť, čo možno vidieť v lese.
- Nakresliť zimný les (alebo jarý, jesenný...).
- Vymyslieť a nakresliť, ako by vyzerali Vianoce v lese.
- Nakresliť, aké Vianoce boli u vás doma.
- Vymyslieť čarovný vianočný stromček, rozprávkový stromček.
- Vymyslieť veselé postavičky na karneval.
- Vymodelovať veselé (smutné) sochy.
- Nakresliť zbierku dopravných prostriedkov.
- Namaľovať autá pri pomoci ľudom.
- Vymyslieť a nakresliť hračku pre svojho kamaráta.
- Dokázal by si nakresliť obraz svojej mamy, otca, a pod.?
- Vymyslieť a nakresliť oblečenie na zimnú lyžovačku, sánkovačku a pod.
- Nakresliť, v čom by sme išli na oslavu, na svadbu, a pod.
- Nakresliť rozdiel medzi domom a hradom, medzi mestom a dedinou a pod.
- Odtlačiť si svoju ruku, nohu, topánku a oživiť zhotovený odtlačok.
- Nakresliť ľudskú postavu a jej vonkajšie znaky – všeobecné, alebo podľa individuálnej podoby - chlapec, dievča, kamarát, mama, otec, starý otec a pod.
- Vyjadriť vzťah medzi postavami pri nákupe, športe, na výlete, na vychádzke, na dovolenke, a pod.
- Vyjadriť situáciu pri havárii, pri návšteve lekára, pri jazere, na plavárni, na štadióne, a pod.
- Pokúsiť sa o výtvarné rozprávanie - seriál, COMICS...
- Pokúsiť sa nakresliť, namaľovať autoportrét, portrét (individuálny, skupinový).
- Nakresliť ľudské telo ako objekt výtvarného zásahu – kostýmové oblečenie.
- Namaľovať svoju tvár.
- Namaľovať svoje telo.
- Nakresliť človeka alebo zviera v dramatickej situácii.
- Vymyslieť a nakresliť dekoratívne prvky na postave, na predmete.
- Nakresliť, vymodelovať ľudskú, zvieraciu postavu v rôznej polohe, v pohybe, pri rôznej činnosti.

Jednotlivé výtvarné úlohy možno sformulovať: nakresliť, namaľovať, znázorniť, vymodelovať, zobrazíť, dotvoriť, objaviť, vyrobiť, kresliť, maľovať, modelovať, odtlačiť, stlačiť, vytvoriť, odkrývať, vyškrabať,

- Nakresliť svoj zážitok z prázdnin – uplatniť svoju predstavivosť.
- Experimentovať s farbami – prelínanie do mokrej plochy.
- Vymodelovať požadovaný tvar – rozvíjať priestorovú predstavivosť, hmatový zmysel.
- Prispôbiť kresbu veľkosti kresliaceho papiera.
- Pokúsiť sa kresliť v rôznych polohách svoj zážitok z vychádzky, z výletu s rodičmi.
- Rozfúkať farebnú škvrnu a dokresliť niektoré detaily.
- Uplatniť svoje predstavy o danej téme v kresbe.
- Odtlačiť zafarbený tvar a dotvoriť ho do nejakého tvaru.
- Z rôznych farebných častí zostaviť celok.
- Detailnejšie zobrazíť prostredie prírody, vhodne voliť farebnú skladbu.
- Vymodelovať zvieraciu postavu a naznačiť ju v pohybe.
- Obkresliť postavu kamaráta a kresbou, maľbou znázorniť jej typické karnevalové oblečenie.
- Pokúsiť sa vystihnúť tvar zvieravej postavy v začlenení do dejovej situácie.
- Nakresliť predstavu zvierat žijúcich v minulosti a v budúcnosti.
- Zobrazíť postavy detí v určitom prostredí a v situácii typickej pre toto prostredie.
- Ohýbať, vyťahovať a upravovať modelovaciu hmotu do rôzneho tvaru.
- Zdôrazniť trojrozmernosť ľudskej postavy – pri modelovaní otáčať podložkou, zdôrazniť detaily.
- Znázorniť svoje predstavy, myšlienky, skúsenosti so stretnutím s inými deťmi pri pobyte v inom prostredí ako je naša domovina.
- Zobrazíť členitejšie, zložitejšie dejové situácie, postavy a veci v priestore.

6.1.2.1.2. Motivácia

Rôzne možnosti vyberá učiteľka: rozhovor, ukážka, opis činnosti, použitie riekanky, pesničky, rozprávky, príbehu s detským hrdinom, príbehu so zvieracím hrdinom, bájky, hádanky, ilustrácie, umeleckého diela, obrazového materiálu, zážitkov detí z rôznych aktivít, činností, udalosti so spoločenského života, udalosti z rodiny, sviatky, spoločenské a kultúrne tradície, hry, športy, televízne vysielania, reklamy a podobne.

6.1.2.1.3 Výtvarné vyjadrovacie prostriedky

Výtvarné témy sa spájajú nielen s výtvarnými úlohami, ale aj s výtvarnými vyjadrovacími prostriedkami, ktoré dieťa vo výtvarnej činnosti použije: bod, línie, farby, plocha, hmota, objem, svetlo, štruktúra, priestor...

6.1.2.1.4 Výtvarný materiál

Pri výtvarných činnostiach možno použiť rôzny dostupný materiál:

- rôzne druhy papiera podľa hrúbky, veľkosti a farby akvarelový, hodvábný, tenký lepenkový, baliaci, výkres, rys, kartón, ktoré dostať vo väčšine papiernictiev,
- biele plátno,
- farby, tuše, atramenty, štetce, perá, drevka, pierka, rôzne druhy modelovacích hmôt, ozdobných práškov – glitre a pod.

6.1.3 Realizácia výtvarných činností

Potrebné je zdôrazniť, že jednotlivé roviny navzájom so sebou súvisia a jedna na druhú nadväzujú. Ich obtiažnosť sa dá prispôbiť každému veku dieťaťa v materskej škole. Pri realizácii dieťa prechádza rôznymi technikami.

Techniky kresby:

- kresba čiernym uhlíkom – rozotierať prstom, handričkou, vatou, špongiou, pokrčeným tenkým papierom – servítkou,
- kresba rudkou – rozotierať (5 - 6 r. deti),
- kresba voskovým pastelom,
- kresba suchým – školským pastelom,
- kresba kriedami – kriedy namočené do mlieka, cukrovej vody, klovatiny (takáto kresba sa nezotrie, kresba dostane lesklý vzhľad – nalakovaný), alebo krieda namočená len do obvyčajnej vody (po zaschnutí sa stiera),
- kresba špajdlou namočenou v tuši,
- lavírovaná kresba – zapúšťanie štetcom do namočeného výkresu,
- výkres natretý zriedenou klovatinou s vodou a do toho kresliť štetcom,
- kresba fixami na papier, na textil,
- kombinované techniky – fixy a pastel, fixy a akvarel, fixy a tempery, voskovky a tempery, kresba aquapastelmi a pod.

Techniky maľovania:

- maľba s temperami (celá plocha výkresu musí byť zafarbená),
- maľba akvarelovými farbami,
- maľba latexovými farbami (možno ho použiť ako lepidlo pri zliepaní škatuliek),
- maľba na textil (používame špeciálne farby na textil – TEXBA),
- maľba masným pastelom (nie hrotom, ale plochou pastelou),
- maľba suchým pastelom, školskou kriedou (nie hrotom, ale celou plochou),
- maľba farebnými tušmi – zapúšťanie,
- maľba rôznymi druhmi papiera – pokrčeným preklepovým papierom, namočeným krepovým papierom, rôznymi tampónmi vaty, handričkami a pod.,
- maľba na navlhčený podklad,
- maľba prekrývaním,
- maľba atramentom a kresba zmizíkom do vlhkej plochy,

Grafika:

- tlač z plochy a z výšky
- odkrývacie techniky – silná vrstva voskového pastelou sa naniesie na výkres, premaľuje sa čiernym tušom, vyrýva sa ceruzkou, alebo rydlom,
- kreslenie cez indigo,
- monotyp – len pre 5 - 6 r. deti – na šmirgl'ový papier silnou vrstvou voskovým pastelom nakresliť určitý obrázok, priložiť naň výkres, potom prikryť novinami a učiteľka horúcou žehličkou prežehlí,

- nastrúhaný vosk z voskoviek nasypať na výkres, priložiť naň druhý výkres a noviny a učiteľka horúcou žehličkou prežehlí,
- na jeden výkres silno, výrazne nakreslí dieťa rudkou (tuhou) určitý obrázok a na druhý výkres natrie drago – lepidlo rozmiešané s vodou a pritlačí o prvý obrázok, získaný obrázok získa stálosť; nezotiera sa,
- odtlačanie povyrezávaných zemiakov,
- odtlačanie listov,
- odtlačanie rôznych stavebníc,
- preklepový papier priložiť na textil, kôru stromu a šrafovaním voskovkou odtlačiť povrch,
- vystrihovačku z bieleho papiera položiť na noviny a valčekom prevalcovať – zafarbí sa.

Kombinované techniky:

- kolorovaná kresba – kresba + maľba, pastelky + fixy,
- kresba fixom a kolorovaným pastelom,
- kresba voskovým pastelom premaľovaná tušom,
- kresba latexom, kolorovaná špajdlou,
- kresba fixami a klovatinou,
- kresba suchým pastelom namočeným do klovatiny,
- kresba špajdlou a rozmývaná štetcom,
- kresba do vlhkého podkladu,
- lavírované kresby do vlhkého podkladu,
- lavírované kresby fixami a pod.,
- kresba sviečkou, premaľovaná temperami, akvarelovými farbami,
- gumotlač – namaľovať klovatinou kresbu a premaľovať tmavým tušom, keď zaschne osprchovať pod tečúcou vodou,
- nepravá modro tlač – štetcom naniesť na plátno roztopený vosk, keď stuhne premaľovať atramentom, priložiť noviny a učiteľka horúcou žehličkou prežehlí,
- poskladať jemný papier – preklady musia byť ostré, papier uchytiť do štipca a namočiť ho do vody, potom medzi novinami vysušiť – odsáť vodu, potom jeden koniec namočiť do farby, druhý koniec papiera do inej farby, postupne aj ďalšie konce – zakaždým do inej farby - medzitým vždy odsávať medzi novinami. Nechať vysušiť, potom opatrne rozložiť a medzi novinami prežehlíť (učiteľka).

Techniky modelovania:

- modelovanie z vízovického cesta (poriadne vymiešať ½ kg hladkej múky a 3 dcl vody, aby cesto vydržalo dlhšie pridať malú kvapku octu a oleja). Hotové výrobky sušiť v mierne vyhriatej rúre,
- modelovanie zo slaného cesta (2 diely hladkej múky, 2 diely soli, 1 diel vody, diel = pohár, hrnček a pod.), poriadne vymiešať, piecť 15 – 20 minút,
- modelovanie z medovníkového cesta (½ kg hladkej múky, 19 dkg. práškového cukru, 12,5 dkg masla – nie margarín, 12,5 dkg medu = 3 polievkové lyžice, 2 vajcia, 1 čajová lyžica škorice, 1 čajová lyžica sódy bikarbóny, 5 rozomletých klinčekov. Vymiesiť, 24 hodín nechať stáť na chladnom mieste). Na druhý deň nechať deti vykrajovať rôzne tvary a dať upiecť v školskej kuchyni.

- modelovanie z plastelíny rôzne predmety, postavičky ľudské – zvieracie,
- reliéfne modelovanie – plastelína rozotretá na podložke smerom von = pozitívny reliéf, plastelína rozotretá smerom dnu = negatívny reliéf, deti používajú príborový nožík, rydlo, vetvičky, kôru stromov, textil a pod.,
- rytie do sádry rydlom = sgrafito – len pre 5 - 6 r. deti.

Plošné vytváranie , mozaiky, koláže, priestorové vytváranie:

- trhanie papiera, lepenie, dokresliť pozadie,
- vystrihovanie z papiera, lepenie, dokresliť pozadie,
- daný tvar doplniť nalepovaním – papierová mozaika (použiť disperzné lepidlo a jednoduchý motív),
- mozaika z textilu – vystrihnúť jednoduchý tvar a nalepiť, dokresliť (motýľ, kvet, auto), menším deťom strihá učiteľka, väčšie deti nechá strihať samé,
- kombinovaná koláž = textil, papier, vlna,
- koláž z prírodnín = nalepiť prírodninu, okolo rozfúkať tuš, dokresliť – domalovať pozadie,
- rôzne postavičky zvieratiek z prírodnín (lienky, pavúky, vtáčiky = orechové škrupinky, gaštany, žalude, šišky, konáriky, kamienky a pod.),
- vtláčanie do plastelíny rôzne materiály – gombíky, sponky, spinky a pod.,
- vtláčanie prírodnín do sádry – kamienky, konáriky, kvetinky vylisované, listy,
- koláž z rôznych vysušených kvetiniek, listov (použiť disperzné lepidlo),
- plošné vytváranie s rôznych škatuliek, papiera,
- krčenie papiera namáčanie do škrobu a vytváranie rôznych zvieracích postavičiek, postavičiek z rozprávok,
- tvarovať nastrihané štvorčeky papiera na zastrúhanej hrane ceruzky a lepiť ich do rôznych tvarov podľa fantázie dieťaťa,
- skladať papier do tvaru harmoniky a nalepiť ho, dokresliť (kvet, chrobáčika, strom, ľudskú postavičku a pod.),
- tvarovať rôzne hrubý drôt (hliníkový, medený...dostať v Baumaxe) - len staršie deti,
- tvarovať rôzne druhy fólií (z čokolády, alobal, z kolekcie...),
- tvarovať špagáty, motúz, vlnu, namotávať ju okolo ceruzky, prsta, a pod. a nalepiť,
- lepiť rôzne dlhé kúsky vlny do danej plochy – tvoriť postavičky rôznych zvieratiek,
- tvarovať rôzne škatule do rozličných celkov a transparentne ich pomalovať.

7. PEDAGOGICKÉ VÝCHODISKO PROJEKTU

Základnou myšlienkou projektu: *Kreslím, farbím, maľujem* je koncentrácia úloh z ISCED 0. Projekt stavia pred dieťa jednu alebo viacej úloh. Výsledkom je aktuálnosť k jednotlivým úlohám predškolského vzdelávania, výzdoba vnútorných a vonkajších priestorov materskej školy, zhotovenie drobných darčiekov pre kamarátov, svojich blízkych, usporiadanie rôznych výstaviiek, prezentácia materskej školy na verejnosti.

Samotný názov projektu provokuje deti k činnosti a vyžaduje ich angažovaný prístup. Od učiteliek sa vyžaduje aktuálna výzdoba triedy, spoločných priestorov školy podľa ročného obdobia.

Postup riešenia projektu je závislý od *výberu témy* učiteľkou a od formulácie úloh v mesačných plánoch. Pričom je dôležité, aby bol realizovaný čiastkový cieľ, ktorý má význam na rozvoj osobnosti dieťaťa podľa ISCED 0. Výber témy musí deti motivovať, pričom úlohy musia byť stanovené tak, aby boli pre deti zaujímavé, splniteľné a užitočné.

Ďalším dôležitým východiskom je *plánovanie*. Určenie činností a usporiadanie jednotlivých úloh do mesačných plánov, organizácia práce s deťmi a pravidlá výtvarnej činnosti musia byť premyslené a usporiadané ako súčasť každodennej činnosti s deťmi.

Realizácia projektu má prvoradú požiadavku – učiteľka podporuje tvorivosť detí, ich tvorivé poznávanie a rozvíja fantáziu detí.

Základným momentom je nielen téma, ale aj techniky. Oba tieto momenty predurčujú realizáciu projektu, ku ktorému deti pristúpia ako riešitelia zadaných úloh, zároveň získajú praktické zručnosti. Jednotlivé informácie nedostanú v hotovej podobe, ale musia sa k nim dopracovať vlastnou výtvarnou činnosťou.

Celkove projekt obsahuje tieto náležitosti:

1. je koncentrovaný okolo základnej idey – rozvíjanie tvorivosti detí v predškolskom veku,
2. má premyslenú a organizovanú činnosť s konkrétnymi cieľmi,
3. výtvarné činnosti detí sa týkajú riešenia teoretických a praktických problémov,
4. výtvarné činnosti vyhovujú potrebám a záujmom detí, pričom učiteľka sleduje istý pedagogický zámer,
5. je navrhnutý tak, aby sa v maximálnej miere prejavila vlastná aktivita detí a pedagóga,
6. prináša kvalitatívne zmeny v rozvoji osobnosti dieťaťa,
7. za výsledok vo výtvarnej činnosti berie na seba zodpovednosť dieťaťa v elementárnej forme,
8. cielene podporuje estetické cítenie a prežívanie detí,
9. rozvíja zrakovo – motorickú koordináciu a zručnosti detí,
10. smeruje k dobrému osvojeniu základných návykov a zručností potrebných na neskorší nácvik písania,
11. rozvíja u detí schopnosť hodnotiť svoje práce a produkty vlastnej činnosti,
12. v istom zmysle rozvíja aj grafomotorické zručnosti detí od vstupu do materskej školy,
13. deti sa hravou formou naučia mnoho výtvarných techník.

Pri hodnotení prác detí je potrebné zamerať sa na:

- ako deti vnímali samého seba (objavovali spoločné znaky s inými deťmi, rozdielnosti),
- vymýšľanie a premýšľanie o postupoch,
- prezentovanie svojho výtvoru,
- zdokonaľovanie sa v technikách,
- skúšanie, hľadanie svojej originality,
- uplatňovanie svojich zručností,
- rozvíjanie tvorivosti,
- nový prístup v zobrazovaní skutočnosti,
- prínos výtvarných prác deťom, nápaditosť, spracovanie témy,
- osvojenie si nových techník, nových výtvarných foriem, použitie farieb, netradičných materiálov v spracovaní jednotlivých tém,
- prezentácia svojich prác deťmi, zviditeľňovanie práce materskej školy a pod.

8. CIELE PROJEKTU: KRESLÍM, FARBÍM, MAĽUJEM

Realizácia projektu Kreslím, farbím, maľujem prináša deťom radosť, vzrušenie a uspokojenie. **Hlavným cieľom je:** rozvíjanie detskej tvorivosti, prirodzenej zvedavosti, obrazotvornosti a iniciatívy detí.

Výtvarné činnosti napomáhajú rozvoj osobnosti dieťaťa v týchto oblastiach:

Kognitívny rozvoj:

- rozvoj slovnej zásoby, poznávanie farieb, tvarov,
- chápanie súvislostí medzi príčinou a následkom,
- rozširuje rozsah záujmov dieťaťa,
- učí dieťa plánovať si činnosť.

Emocionálny rozvoj:

- umožňuje komunikáciu bez slov,
- poskytuje dieťaťu možnosť vyjadriť svoje pocity, dojmy, zážitky, poznatky,
- dodá dieťaťu pocit sily,
- je zdrojom sebauspokojenia pre dieťa z vytvoreného vlastného dielka.

Motivácia osobnosti:

- rozvíja tvorivosť u detí, pracovitosť, vytrvalosť,
- rozvíja túžbu niečo dosiahnuť,
- udržuje dieťa v aktivite,
- podporuje jeho sebavyjadrenie,
- podporuje potrebu úspechu, sebarealizácie.

Rozvoj sociálnych vzťahov:

- pomáha deťom byť samostatnými, nepodľahnúť nátlaku,
- umožňuje dieťaťu tvoriť spolu s ostatnými deťmi,
- pomáha dieťaťu naučiť sa byť za niečo zodpovedný – dávať pozor na pomôcky, na dodržanie postupu pri riešení zadanej úlohy,

Axiologizácia osobnosti:

- dieťa sa učí hodnotiť,
- učí sa prijímať hodnotenie od učiteľky, rodiča,
- dieťa sa samo cení – sebaregulácia,
- učí sa hodnotiť vlastné JA, vlastné city,
- osvojuje si kultúrne hodnoty.

Kreativizácia osobnosti:

- dieťa zisťuje, že aj ono dokáže, vie to, čo jeho kamaráti,
- učí sa prejavovať v každej činnosti,
- rozvíja si percepciu, pamäť, konvergentné myslenie,
- analyzuje, učí sa syntéze,
- vytvára si svojský prejav pri tvorení jednotlivých prác.

Telesný rozvoj:

- rozvíja sa jemná motorika ruky, hmatu, koordinácia zraku a končatín,
- rozvoj zrakových rozlišovacích schopností,
- podpora telesného pohybu.

Ktosi raz povedal, že učiteľka v MŠ vytvára javisko, nie je však hercom. Súhlasím s tým, veď snaží sa odolávať detskej prosbe nakresliť niečo za dieťa a nechá ho tvoriť samé, nech skúša vlastné schopnosti.

Záver

Deti si zvykajú na nové formy práce veľmi rýchlo a sú v činnosti tvorivejšie. Takáto forma vzdelávania detí predškolského veku nie je náročná na materiálnu stránku. Takmer všetky opísané aktivity som v pedagogickej praxi vyskúšala. Projekt obsahuje úlohy, námety zo Školského vzdelávacieho programu podľa obsahových celkov. Pre úspešné realizovanie jednotlivých tém, techník a úloh doporučená literatúra:

1. Wattová F. : Maľovanie – Farby, tvary, fantázia. Mladé letá, Bratislava, 2001.
2. Wattová F. : Výtvarné nápady. Mladé letá, Bratislava, 2005
3. Wattová F. : Tvorivé nápady. Ikar, Bratislava, 2004
4. Hazuchová L. : Ako kresliť. Junior, Bratislava, 2004
5. Maryann F. Kohlová : 199 výtvarných činností. Portál, Praha, 1997, 2003.
6. Maryann F. Kohlová : Výtvarné činnosti pro malé děti. Portál, Praha, 2004
7. Machjoldová T. a Ryšavý M.: Výtvarné práce s pohádkami. Portál, Praha, 2004
8. Šimonová A.: Výtvarná dílna. Portál, Praha, 2004
9. Vondrová P-: Výtvarné náměty pro čtvero ročních období. Portál, Praha, 2004
10. Vondrová P.: Výtvarné techniky pro děti. Portál, Praha, 2003.

V Bratislave 27. 11. 2012

autorka navrhovaného metodického materiálu vo forme projektu: PaedDr. I.Holá

Použitá literatúra:

1. Banáš, J. a kol.: Teória vyučovania výtvarnej výchovy. Bratislava, SPN 1980.
2. Kováč, B.: Zázračný svet detských kresieb. Bratislava, Mladé letá 1972.
3. Macko, A.: Nové prístupy vo výtvarnej výchove. Bratislava, SPN 1975.
4. Piaget, J.: Psychológia dieťaťa. Bratislava, Sota 1993.
5. Kol.: Program výchovy a vzdelávania detí v materských školách. Bratislava, MŠ SR 1999.
6. Šupšáková, B.: Svet detskej kresby. Bratislava, Gradient 1995.
7. Uždil, J. Čáry, kliky, háky, panáči a autá. Praha, SPN 1974.
8. Zelina, M.: Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa. Bratislava, IRIS 1994.
9. Školský vzdelávací program v súčinnosti s ISCED 0.

Prílohy

TÉMA : HLAVOVINY- premeny tváre

TEMATICKÝ CELOK : Netradičné vyjadrovacie prostriedky a materiály k výtvarnému záznamu: kresba, maľba, koláž, papierová plastika, kašírovanie, modelovanie, práca s papierom, farbami

VEKOVÁ SKUPINA: 5- 6 ročné deti

Úvodné poznámky

Deti vychádzajú z vlastnej skúsenosti, z pozorovania svojej hlavy, tváre pred zrkadlom. Táto téma je nevyčerpatel'ná, mnohotvárna a neustále ponúkajúca sa ako motív. Je dobre využiteľná najmä v hľadaní nových možností - tvorivou hrou.

Deti si skúsia niekoľko „grimás" pred zrkadlom. Čím výraznejšia grimasa sa im podarí, tým výraznejší bude ich „portrét": veselý, smutný, šibalský, prísny, zádumčivý, nešťastný, uplakany,...

Pokúsia sa zachytiť priamo na zrkadle prstovými farbami svoju tvár - grimasu s výraznou líniou. Plochu medzi líniou domal'ujú. Učiteľka nabáda deti, aby sa nebáli farieb, ktoré zvýrazia ich tvár. Teda nie reálne farby, ale nadsadené: zelená, fialová, ružová, žltá, zelenomodrá. Táto pomal'ovaná plocha v zrkadle je súčasne zrkadlený a pohybujúci sa obraz ich tváre, poskytuje nové zábavné variácie.

Učiteľka vo vyučovacom procese:

- vytvorí priateľskú, hravú bezprostrednú atmosféru,
- opiera sa o skúsenosti detí,
- rozvíja u detí predstavivosť a fantáziu,
- sprostredkuje deťom zážitok a radosť z toho, čo dokážu,
- výtvarnými prostriedkami učí deti zaznamenávať a vyjadrovať ich pocity,
- aktivizuje tvorivosť detí,
- deti spoločne objavujú, tešia sa zo svojich prác,
- vyslovujú názor,
- vedie deti k zodpovednosti, estetike,
- na vychádzke sústreďí pozornosť detí na pozorovanie ľudí a správanie sa voči nim, pozdraviť ich, prihovoriť sa im, usmievať sa na nich (učí deti verbálnej a neverbálnej komunikácii),
- upozorní a vysvetlí deťom, ako sa majú správať voči svojim rovesníkom a ako voči starším ľuďom.

Ďalšia možnosť:

Zbieranie a odkladanie výstrižkov a portrétov z časopisov, plagátov, prípadne svoje fotografie väčšieho formátu.

Obrázok č.1:

Rozhovor s deťmi – motivácia: Aká môže byť hlava? (Vymýšľajú deti, učiteľka dopĺňa.)

Hlava - ľudská, zvieracia, kapustná - rôzne druhy hláv - *galéria hláv*, požičovňa hláv, to i ono o hlave, premeny tváre, premeny hlavy, zobrazenie hlavy - tváre vo výtvarných dielach. Deti sa oboznámia s novými pojmami: portrét, nápad, pocit, reklama, galéria, koruna tvorstva, hlavatý, zaťatý, hlaváč (ryba), hlaváň (hlavatý človek), kubisti, maska, kašírovanie, klobúk, ufo, karikatúra.

Cieľ motivácie:

+ *rozlišovať pojmy hlava:*

- tá, ktorú majú ľudia – ľudská,
- tá, ktorú majú zvieratá – zvieracia,
- tá, ktorá nemá mozog, ale tvarom hlavu pripomína – kapustná,
- výtvarné zobrazenie hlavy v umení - busty, portréty,...
- oboznámia sa s rôznymi netradičnými materiálmi - koláž, kašírovanie, frotáž, objemová tvorba, inštalácia prác,...

+ *poznávať základné časti ľudského tela:*

- hlava, vlasy, tvár, zmysly na tvári, oči, uši, nos,
- osvoja si schopnosť vyjadriť vnímanie tváre, podľa možností, všetkými zmyslami (hmatom, zrakom, sluchom, čuchom) až po výtvarný záznam,

+ *konštruovať ľudskú hlavu*, tvár – povrch (frotážou, kresbou, maľbou, kolážou, kašírovaním, priestorovým zobrazením),

- + **pracovať v skupinkách** (riešenie jednotlivých úloh budú robiť spoločne),
- + **riešiť výtvarné úlohy,**
- + **pochopiť zameranie témy cez práce** kubistov - prezrú si výtvarné publikácie,
- + **podľa novovzniknutých portrétov** z posuvných častí, ich lepením na čistý papier, deti objavujú nové možnosti hravých deformácií, výtvarných zveličení, znásobenie detailov (v prípade, že rozstrihajú dva alebo viac rovnakých obrázkov, získajú množstvo rovnakých prvkov: očí, úst.

Obrázok č.2:

- + **stráca sa podobnosť prác**
- + **učiteľka volí formát A3 - A2,** ceruzu, fixku, pero
- + **pokus o zachytenie svojej tváre priamo na zrkadle** práca s deťmi - individuálna, Dieťa môže urobiť niekoľko grimás. Čím sú výraznejšie, tým výstižnejší bude portrét. Priamo v zrkadle sa dieťa pokúsi zachytiť prstovými temperovými farbami svoju tvár len výraznou líniou. Plochu potom podľa svojej fantázie pomaluje.

Foto č.1:

Foto č.2:

- + **pokračujeme s touto novou zábavnou variáciou.** Dieťa namaluje svoj portrét na výkres podľa predlohy, čiže podľa maľby na zrkadle. Dieťa si odmaluje na papier svoju tvár zo zrkadla (namaluje buď smutnú, veselú, všima si výrazné detaily úst, očí, obočia, farebnosť).

Obrázok č.1:

Obrázok č.2:

Obrázok č.3:

Zhotovenie masky

Možno ju zhotoviť z každého dostupného materiálu. Najjednoduchší a najdostupnejší materiál je papier. Možno využiť aj pomalovaný výkres, starý plagát alebo listy z kalendára. Spôsobov, ako vytvoriť masku z papiera, je niekoľko. Naučíme sa robiť masku z papiera, s reliéfne vystupujúcim nosom, prestrihovaním, lepením a kašírovaním na základ tvrdšieho papiera. Základom je starý výkres formátu A3 (maska môže byť aj väčšia, dokonca až do veľkosti postavy - hlavonožca), ktorý preložíme na polovicu tak, že prehnutý stred papiera prestrihujeme, okrem dĺžky nosa (ten neprestrihujeme). Prestrihnuté časti preložíme cez seba, asi 1 cm. Nos nám týmto preložením vystúpi do priestoru. Ďalej vystrihujeme oči a ústa. Tvár masky upravíme do oválu, kruhu či štvorca. Takto pripravený základ deti ďalej dotvárajú. (práca vo dvojiciach, trojiciach)

- pomalovaním farbami: temperovými, voskovými alebo ich kombináciou. Snažia sa dosiahnuť výraz, ktorý by zodpovedal ich predstave tváre: smutný, šibalský, strašidelný, usmiaty, veselý, rozprávkový, červeno-zelený, zeleno-modrý, oranžovo-fialový...

Obrázok č.4:

Obrázok č.5:

Obrázok č.6:

Obrázok č.7:

- *kolážová technika*: deti masku „maľujú“ pomocou farebných útržkov alebo strihancov z farebných papierov. Farebné kúsky lepia s cieľom nahradiť maľovanie štetcom, majú dosiahnuť určitý farebný cieľ.

Obrázok č. 8:

Obrázok č.9:

Obrázok č.10:

- *frotáž*: snímanie povrchu tváre. Využijeme jemný hodvábný papier, školskú farebnú kriedu alebo hrudku či uhlík. Na tvár kamaráta priložíme jemný papier, pomocou línie zhotovíme záznam - obraz povrchu tváre (oči - ich postavenie, veľkosť, nos, ústa, čelo, brada,...). Deti môžu takto zhotoviť svoje tváre a porovnávajú ich navzájom. Dozvedia sa niečo nové o rôznej výtvarnej podobe povrchu tváre. Majú pocity, že sa bližšie zblížili, lepšie sa spoznali. Pri zatvorených očiach vnímali svoju tvár, jej veľkosť. Tvár vnímali hmatom, tým objavovali vlastné „ja“. Dokresľovali svoju tvár od vlasov. Porozprávali o jednotlivých častiach a navzájom sa porovnávali.

Obrázok č.11: Obrázok č.12:

Obrázok č.13:

- kašírovanie - oblepovanie základu masky, ktorú sme vyrobili zo starého výkresu. Deti ju pri tejto technike oblepujú trhanými kúskami papiera (noviny alebo iný odpadový papier), tekutým disperzným lepidlom, ktoré možno rozriediť aj vodou v hlbšej miske. Deti kašírujú, lepia kúsky papiera v niekoľkých vrstvách na seba, podľa toho, ako pevnú a hrubú, chcú masku mať. Masku pritom od lepidla prevlhne a stáva sa tvarovateľná. Preto ju pred sušením vytvarujú a podložia buď skrčenými novinami alebo vhodnou nádobou. Po vysušení je maska tvrdá a má taký tvar, ako ju nechali deti sušiť. Povrch potom upravujú maľovaním temperovou farbou.

Pri tvorbe masiek učiteľka predloží deťom podnety z kníh, ktoré im priblížia exotický, im neznámy svet a život ľudí na vzdialených kontinentoch. Farebnosť prírodných materiálov a ozdobnosť im pomôžu pri výtvarnom dotvorení vlastných návrhov. Pri vymýšľaní im učiteľka predloží dostupný materiál, rôzne druhy papiera, obaly, rúrky alebo materiál z prírody (listy, vetvičky, pierka), tieto materiály deti spájajú, kombinujú, spínajú, prevliekajú, priväzujú.

Hodnotenie

- ◆ Deti vnímali seba, objavovali spoločné znaky a rozdiely medzi sebou.
- ◆ Učili sa vymýšľať a premýšľať o postupoch.
- ◆ Učili sa prezentovať svoj výtvar pri zostavovaní výstavky pre rodičov a verejnosť.
- ◆ Zdokonalili sa v technikách.
- ◆ Naučili sa používať papier ako surovinu či odpad.
- ◆ Naučili sa skúšať hľadať a vymýšľať vlastné originály.
- ◆ Uplatňovali svoje zručnosti.
- ◆ Rozvíjali si svoju tvorivosť - najvyššiu kognitívnu funkciu.
- ◆ Objavili svojský, nový prístup vo výtvarne zobrazenej skutočnosti.

- ◆ Výtvarné práce priniesli deťom novosť, nápaditosť sebaujadrnenia pri spracovaní témy vo výtvarnom pretvorení skutočnosti.
- ◆ Deti sa naučili originálne techniky, nové výtvarné formy, nové využitie farieb. Použili tradičný materiál v novom spracovaní.
- ◆ Učili sa robiť reklamu, prezentovať svoj výtvor.

Ďalšie aktivity

Požičovňa zvieracích, rozprávkových hláv

TECHNIKA: kaširovanie na veľkej, z jemného záhradného pletiva zhotovenej, konštrukcii a maľovanie farbami.

MOTIVÁCIA: *Ste občas nespokojní s vlastnou hlavou? Bolí vás? Trápi vás? Radi by ste ju snád aj vymenili? Čo nie je, môže byť! Môžete byť na chvíľu žabou, pandou, žirafou, slonom.*

POSTUP: Učiteľka vytvára z pletiva tvar rozprávkovej zvieracej hlavy. Deti namáčajú odpadový papier - najlepšie biely v lepidle rozriedenom vodou vo väčšej nádobe a prikladajú ho na pletivo. Nechajú zaschnúť. Po zaschnutí hrubými štetcami (č. 10, 12) natierajú hlavu slovakrylovými farbami zriedenými vodou.

Foto č.3:

Foto č.4:

Vyjadrenie pohybu zvierat.

Učiteľka prehráva rozličné zvuky zvierat na magnetofónovej páske a deti vymýšľajú pre ne pohyby (prasiatko, mačka, pes, kohút, sliepka, krava, kôň,...)

Premeny hlavy.

Učiteľka vyzve deti, aby vymysleli ako by hlavy premenili a skráslili. (Deti navrhujú rôzne ozdoby na hlavy - sponky, mašličky, účesy, bláznivé čiapky, šiltovky, šatky, čelenky,...) Tieto ich návrhy im učiteľka zapisuje na veľký hárok papiera (zakreslením), aby ich potom mohli realizovať podľa individuálneho rozhodnutia. Napr.:

-deti zhotovia klobúk z plagátu (krčením, skladaním, varovaním),

- deti tvoria klobúk z baliaceho papiera, zdobia ho hodvábnymi kúskami papiera.

Učiteľka dbá na to, aby bol klobúk formovaný súčasne na hlavu niektorého dieťaťa. Pri ozdobovaní klobúka deti používajú lepidlo, lepiacu pásku, izolep, pásiky farebných papierov, príp. suché trávy, listy, temperové farby na domalovanie. Dá sa vymyslieť aj klobúk z igelitovej tašky - tu je dôležité dodržať dôsledne bezpečnosť pri práci, pretože by mohlo dôjsť pri prípadnom stiahnutí tašky na tvár k uduseniu.

- práca s handričkami, deti tvoria hlavu nalepovaním textilného materiálu na papier. Táto technika tvorby prináša deťom prehľadnosť materiálu – lesk mäkkosť, prispôsobivosť. Tým si deti tvoria dojem pohybu, rýchlosti, presiahnutie priestoru.

Obrázok č.14:

DIDAKTICKÉ HRY PRED VÝTVARNÝMI ČINNOSŤAMI:

Hra na remeselníkov

Učiteľka dáva deťom hádanky, ktorých riešením je remeslo, napr.: kuchár, šofér, lekár, učiteľ, poľovník, murár a pod. Deti sa pokúsia napodobniť výraz tváre osoby vykonávajúcej povolanie (tvár veselú, sústredenú, pozornú, prísnu, napätú, uvoľnenú a pod.)

Hra na „ufónov“

Učiteľka deťom pripraví vhodnú hudbu a naaranžuje triedu vhodnými farebnými a svetelnými efektmi. Sama je režisérkou. Magickosť chvíle dotvorí okrem zvukových a svetelných efektov ešte momentom prekvapenia a očakávania, aby mali deti nečakaný zážitok. Z rôzneho materiálu (papieru, umelých plastových fľaš, pohárikov, alobalu...) nastrihá v rôznej veľkosti tvary lietajúcich telies a pripevní si ich pod strop triedy na igelit tak, aby pri potiahnutí špagátika na jednom kraji (toto miesto musí byť známe len jej) sa predmety dali do pohybu a ako lietajúce taniere padali na triedu. Tieto sa pri padaní stávajú terčom úlovku detí, čo v nich vyvoláva smiech, radosť a veselosť.

Hostia z Afriky

Masky, ktoré si deti zhotovili, využijú v tejto hre. Môžu sa k nim ešte aj vhodne poobliekať. Túto hru učiteľka podfarbí vhodnou hudbou, výzdobou triedy (použije hlavy zvierat, ktoré deti vyrobili z pletiva, farebné pásiky krepového papiera, plyšové zvieratká - opice, tigre, rôzne vankúšiky, príp. časti polykarpovej stavebnice). Herňu deťom čo najviac zatemní a ako svetidlá použije vonné sviečky. Z farebných papierov vystrihne ľudské stopy a položí ich po celej herni - po stoličkách, koberci, stene, strope, dverách. Za zvukov hudby deti tancujú, napodobňujú zvuky afrických bubnov, chodia ako africkí lovci - bosí, čo vyvoláva v nich smiech a radosť.

Galéria hláv a tvárí

Čo by ste vymysleli, aby si dnes vaši rodičia mysleli, že zabúdili a neprišli do materskej školy, ale do galérie? Deti prejavili následne svoju fantáziu pri zostavení výstavky z ich výtvorov a z ilustračných hláv nakreslených učiteľkou (mnou).

Obrázok č.15:

Obrázok č.16:

Obrázok č.17:

Obrázok č.18:

Obrázok č.19:

Obrázok č.20:

Ukážka niekoľkých prác z projektu

Traja králi

Z farebných častí poskladaný domček

Užovka – kresba po environmentálnej prednáške

Kresba disperzným lepidlom a akvarelovými farbami

Spoločná práca učiteľky s deťmi

Výstavka výtvarných prác detí na tému: ZEM a jej obyvatelia

Kresba temperou – téma: Boli sme na karnevale

Kolektívne spracovanie témy – SVET očami detí

Ukážka výtvarných prác na tému: Ja a môj priateľ

Kombinovaná technika – téma: Jeseň v záhrade, Farebná jeseň

„Som smutná...“